

Vesa-Matti Juntunen ja Juha Ristimäki

Yhteisöasumisen vaikutus mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin

Opinnäytetyö

Syksy 2020

SeAMK Sosiaali ja terveys

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Vesa-Matti Juntunen ja Juha Ristimäki

Työn nimi: Yhteisöasumisen vaikutus mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin

Ohjaaja: Aino Alaverdyan ja Tarja Tapio

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 61

Liitteiden lukumäärä: 5

Opinnäytetyössä tutkittiin yhteisöasumisen vaikutuksia osana mielenterveyskuntoutujien kuntoutusprosessia. Tutkimus tehtiin Etelä-Pohjanmaan alueella kahdessa eri mielenterveyskuntoutujien asumispalveluyksikössä. Opinnäytetyössä tarkastellaan yhteisöasumista myös yleisellä tasolla ja sen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Tutkimuksen tavoitteena on luoda tietoa sosiaalialalle ja erityisesti mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden kehittämiseen. Tutkimus esittelee yhteisöasumisen mahdollisuuksia vastaamaan väestörakenteen kehitykseen ja tulevaisuuden asumisen haasteisiin kestävällä tavalla.

Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena, joka sisälsi laadullisia eli avoimia kysymyksiä. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, johon vastasi kymmenen mielenterveyskuntoutujaa. Lisäksi tutkimusta täydennettiin asumispalveluiden ohjaajille suunnatuilla avoimilla kysymyksillä sähköpostin välityksellä. Tutkimuksen pääkysymys oli, miten yhteisöasuminen vaikuttaa mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään yhteisöasumisen vaikutusta mielenterveyteen ja väestön hyvinvointiin. Näkökulmat jakautuvat siten, että tutkimuksen teoriaosuudessa tarkasteltiin yhteisöasumisen vaikutuksia lähinnä mielenterveyskuntoutujaan yksilötasolla. Pohdinnassa käsiteltiin aihetta laajemmin myös yhteiskunnallisesti. Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa saatu aineisto ohjasi analyysin tekoa. Teemoiksi tutkimuksessa muodostuivat mm. sosiaalinen tuki, yhteisvastuu ja vapaaehtoisuus.

Tutkimuksesta selvisi, että yhteisöasumisen vaikutukset hyvinvointiin koettiin enimmäkseen positiivisena ja että yhteisön tuki on merkittävässä asemassa kuntoutusprosessissa. Mielenterveysasumispalveluissa yhteisövalmennus on myös suuressa roolissa, josta sosiaalialan ammattilaiset vastaavat. Yhteisöasumisen turvaaminen yhtenä kuntoutuspalveluna nähtiin tärkeinä, sillä se luo kuntoutujille tukea, turvaa, sosiaalista pääomaa ja tukee heidän toimijuuttaan.

Avainsanat: yhteisöasuminen, mielenterveysasumispalvelut, mielenterveys, asuminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Vesa-Matti Juntunen and Juha Ristimäki

Title of thesis: The Effect of Co-Housing on the Well-Being of Clients in Mental Health Rehabilitation

Supervisor(s): Aino Alaverdyan, Senior Lecturer and Tarja Tapio Senior Lecturer

Year: 2020

Number of pages: 61

Number of appendices: 5

The aim of this thesis was to investigate the effect of co-housing on the well-being of clients in mental health rehabilitation. We did this research in Southern-Ostrobothnia in two different mental health housing units. In this thesis, we deal with co-housing in general and the possibilities it brings for our society. Our purpose was to provide new information to social services, especially on how to develop mental health services. We estimate the possibilities of co-housing and how it can help solve problems that our society face with ageing population and future living conditions in a sustainable way.

This thesis was made using quantitative methods. An electronic questionnaire was made, which included open questions. Data were collected from mental health co-housing clients with Webropol -survey. We supplemented the research with three open questions to facilitators of mental health co-housing unit. Our research question was 'How cohousing affects the well-being of clients in mental health rehabilitation?'.

The theory part of thesis deals with mental health and co-housing and how they influence on society well-being. The thesis includes two points of view how co-housing effects on the individual and on society. The material of the questionnaire was analyzed using material-based content. The themes formed from the content were divided into lower, upper and main categories. There were three main themes: social support, common responsibility and voluntarism.

The results of the thesis revealed that the effects of co-housing on well-being were mostly perceived as positive. Social support and community coaching played a significant role in the rehabilitation process. Continuity as part of the rehabilitation process was one of the areas for development. Co-housing for mental health rehabilitation clients as part of the rehabilitation process should be maintained, as it creates support, security, social capital and supports the agency of clients.

Keywords: co-housing, mental health housing services, mental health, housing

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Taulukkoluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 KATSAUS YHTEISÖASUMISEEN	9
2.1 Yhteisöasuminen.....	9
2.2 Ryhmärakentaminen mahdollisuutena	11
3 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIENTÄ ASUMINEN	13
3.1 Asumispalveluiden järjestäminen	13
3.2 Asumispalveluiden eri muodot	14
3.3 Kestävä kehitys	15
4 TOIMIJUUS.....	18
4.1 Toimijuuden määritelmä.....	18
4.2 Marginalisaatio	20
4.3 Valtaistuminen.....	22
4.4 Polarisaatio	23
5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS.....	26
5.1 Tutkimuksen toteutus	26
5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	28
5.3 Anonymiteetti	30
5.4 Analyysimenetelmä.....	31
6 TUTKIMUSTULOKSET	33
6.1 Sosiaalinen tuki.....	33
6.2 Yhteisövalmennus.....	36
6.2.1 Yhdessä tehtävät asiat.....	37
6.2.2 Yhteisen tekemisen vaikutus hyvinvointiin	38
6.3 Yhteisvastuu	39
6.4 Muutokset elämässä	40
6.5 Ohjaajien näkemykset yhteisöasumisesta	42

6.6 Ammatillinen kuntoutus ja yhteisön tuki	43
6.7 Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden tulevaisuus	44
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
8 POHDINTA.....	50
LIITTEET	61

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Sosiaalinen tuki	34
Taulukko 2. Yhteisövalmennus	36
Taulukko 3. Yhteisvastuu	40
Taulukko 4. Muutokset elämässä.....	41

1 JOHDANTO

Mielenterveys on yksilön terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn lähtökohta. Mielenterveys muotoutuu koko ihmisen elämän ajan identiteetin muotoutumisen ja kehittymisen myötä. Tasapainoisessa ympäristössä mielenterveyden toimintamahdollisuudet kehittyvät ja epäedullisessa ympäristössä ne saattavat heikentyä. (Sininauhaliiitto, [viitattu 5.10.2020].) Suomessa mielenterveyspalveluihin kuluu 5,3 % bruttokansantuotteesta, joka on yli 11 miljardia euroa vuodessa. Ongelmallista on hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen eli, esim. pienituloisten mielenterveys ei ole edistynyt kuten parempituloisilla (Suomen mielenterveys ry, [viitattu 5.10.2020].) Suomessa on n. 8000 mielenterveyskuntoutujille suunnattua asumispalvelupaikkaa. (THL 2020, [viitattu 23.10.2020]).

Pohdimme tässä opinnäytetyössä, voisiko yhteisöasuminen olla yleistynä asumisenmuoto, niin mielenterveysasumispalveluissa kuin yhteiskunnassa laajemminkin, millä voitaisiin saada uusia ratkaisuja väestörakenteen muutoksiin. Sitran (2020) luokittelemien megatrendien mukaan yhteiskunnan kehityksessä on havaittavissa yksilöllistymisen kehitystä, jossa suorituskeskeisyys on keskinäisessä asemassa. Tälle vuosikymmenelle yhdeksi jännitteeksi on nostettu yksilökeskeisyys yhteisöllisyyttä vastaan. (Dufva 2020, 24.) Selvitämme tässä opinnäytetyössä, miten yhteisöasuminen vaikuttaa mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin ja millaisia kokemuksia mielenterveyskuntoutujilla on yhteisöasumisesta. Tutkimuksessa keskitymme yhteisöasumiseen mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa ja teorian lähtökohdat ovat toimijuus, marginalisaatio, polarisaatio ja valtaistuminen. Opinnäytetyömme on toteutettu yhteistyössä Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevien asumisyksiköiden kanssa, jotka keskittyvät tarjoamaan mielenterveyskuntoutujille yhteisöllisiä asumispalveluita. Kaikilla kyselyyn vastanneilla on kokemusta yhteisöasumisesta muutamasta kuukaudesta useaan vuoteen ja kaikki kyselyyn vastanneet ovat täysikäisiä. Kyselytutkimuksen lisäksi keräsimme täydentävää materiaalia yksiköiden ohjaajilta.

Aihe on mielestämme myös paikallisesti merkityksellinen, koska esim. pohjalaismaakunnissa vuonna 2017 tehdyn hyvinvointibarometriin vastanneista yli 80 % ku-

vaili yksinäisyyden olevan alueellaan jonkin asteinen ongelma. Samaisessa tutkimuksessa vastaajat arvioivat yksinäisyyden lisääntyvän seuraavien neljän vuoden aikana. Yksinäisyys on liitetty yhtenä suurimpana hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavana ongelmana jo kahdessa aikaisemmassa hyvinvointibarometrissä, jotka on toteutettu vuosina 2009 ja 2012. (Kulmala ym. 2017, 9.) Tässä opinnäytetyössä yhteisöasumista tarkastellaan mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden yhteisöllisyyteen liitettynä ja myös yhteiskunnallisella tasolla kaikille mahdollisena asuminenmuotona. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mielenterveyskuntoutujien kokemuksia yhteisöasumisen vaikutuksista hyvinvointiin. Lisäksi tarkastelemme yhteisöasumisen vaikutuksia ja mahdollisuuksia tulevaisuuden asumiseen liitettynä. Pohdimme myös yhteisöasumisen vaikutuksia eriarvoisuuden lieventämisessä, kestävän kehityksen tavoitteisiin vastaamisessa ja yksinäisyyden ehkäisemisessä.

2 KATSAUS YHTEISÖASUMISEEN

Käsitlemme tässä luvussa yhteisöasumista ja sen mahdollisuuksia osana mielen-terveyskuntoutujien asumispalveluja. Tarkastelemme ja esittelemme ryhmäraken- tamista yhtenä asumisen muotona. Yhteisöasumista kuvailemme Suomessa toteu- tetun MONIKKO-hankkeen tutkimusselvityksen avulla.

2.1 Yhteisöasuminen

Yhteisöasuminen on ainutlaatuinen asumisenmuoto, joka on Suomessa ja Euroo- passa vielä harvinaislaatuista. Yhteisöasuminen mahdollistuu asukkaille usein vasta vuosien työn ja harkinnan jälkeen ja sitä luonnehditaan suunnitelmalliseksi ja sopimukselliseksi toiminnaksi, jossa yhteisöllisyys ei jää sattuman varaan, vaan se on konstruoitu asukkaiden toimintatapoihin ja tiloihin. Toisenlainen ja poikkeukselli- nen asumiskulttuuri tulee hyväksyä asukkaiden puolesta, ja poikkeavien asumisol- jen mukana tulevat myös velvoitteet, kuten kustannusten jakaminen ja erilaiset työ- vuorot. (Helamaa & Pylvänen 2012, 34.) Yhteisöasumista kuvaillaan myös luotuna naapurustona, jossa ihmiset tuntevat toisensa ja välittävät toisistaan, ihmisillä on paljon yhteisiä tiloja, mutta kuitenkin oma yksityinen asunto. (Wood 2018).

Asumisessa sosiaaliset yhteydet ovat monella eri tasolla, ihminen kiinnittyy kodin sijainnin perusteella erilaisiin verkostoihin, jotka ovat tiiviydeltään erilaisia. Yhteisöl- lisessä asumisessa voidaan ilmentää mitä tahansa asumisen ja sosiaalisen ringin tasoa. Yhteisöasumisella tarkoitetaan päämäärätietoista ja organisoitua yhteisöllistä asumisen tapaa, jolla on tiettyjä ominaispiirteitä. Yhteistoiminnassa on kyse asumi- seen liittyvistä vapaa-ajan aktiviteeteista, joita järjestetään yhdessä naapureiden kanssa. Joissain taloyhtiöissä asukkailla on käytössä yhteistilat, joita he yhteisesti hallitsevat. Viimeinen vaihe, jossa on suunnitelmallisesti rakennettu yhteisöllisyys, joka käsittää nämä kaikki seikat, on yhteisöasumista. Yhteisöllinen asuminen kattaa laajemmin asumisen eri muodot, jolla tarkoitetaan asumista, jossa asukkailla on käytössä yhteiset tilat, mutta asuminen ei muuten ole sitovaa, kuten yhteisöasumi-

nen. Yhteisöasumisessa on kyse tarkasti organisoidusta ja konstruoidusta toiminnasta, jossa asukkailla on selkeät tehtävänjaot ja vastuut. (Helamaa & Pylvänen 2012, 24–25.)

Aktiivinen toiminta yhteisössä aikaansaa vastuun tunnetta tiloista, jolloin niitä hoidetaan myös paremmin. Myös kaupungissa yhdessä tekemisen avulla syntyneet tilat ja tapahtumat synnyttävät sosiaalisia tapahtumia, jotka voivat helpottaa verkostoitumaan myös heitä, joilla on ollut hankala löytää itselleen sosiaalisia piirejä. (Helamaa & Pylvänen 2012, 27.)

Yhteisöasuminen liitetään usein nuoruudessa olleeseen elämänvaiheeseen, jossa yhteisöasuminen on nähty tilapäisenä asumisenmuotona. Viime vuosina kuitenkin yhteisöllinen asuminen on nähty enemmän kansalaisaktiivisuutena ja se on nähty menetelmänä, jolla voidaan vahvistaa henkilöiden osallisuutta, sosiaalista pääomaa ja me-henkeä. Yhteisöasumisella voidaan tarkoittaa asumista yhteisössä tai tilavammin itsenäisesti asunnoissa asuvien asukkaiden keskinäisen vuorovaikutuksen lisäämistä. (Jolanki & Kröger 2013, 88.)

Jolanki ja Kröger (2013, 89–90) kertovat, että yhteisten tilojen rakentamiseen ja olemassaoloon liitetään usein yhteisöllisyys, pohdiskelematta sitä mitä yhteisöllisyys tarkoittaa ja ongelma on se, voidaanko pelkästään yhteisten tilojen rakentamisella luoda yhteisöllisyyttä. He näkevät myös, että yhteisöllisyys nähdään lähtökohtaisesti positiivisena käsitteenä ja että yhteisöasuminen tarjoaa asukkailleen sopusointuista elämää yhdessä sekä yhteisön tuen ja turvan. Asumisyhteisöissä koetaan myös konflikteja, yhteisöasuminen edellyttää ymmärrystä yksilöiden odotusten ja yhteisön ehtojen välillä. Tutkimusta yhteisöasumisesta on niukasti, mutta ne tukevat ajatusta yhteisöasumisen vuorovaikutuksellisesta kanssakäymisestä ja yhteisön tuesta ja turvasta. (ks. Jolanki & Kröger 2013, 89–90.)

Yhteisöasumiseen voidaan liittää käsite sosiaalinen pääoma. Yksilöllä ei ole yksinään lähtökohtaisesti sosiaalista pääomaa, vaan se muodostuu ihmisten luomista yhteisöistä. Tämä sosiaalinen pääoma on aineeton hyödyke, jota yksittäiset ihmiset eivät voi omistaa, koska sosiaalinen pääoma tarvitsee yhteisön, jossa se voi muodostua. Sosiaalisessa pääomassa nähdään olevan lähes taikavoiman kaltaista me-henkeä. Me-henkeen kuuluu toisistaan huolehtiminen, jolloin esim. yhteisö katsoo

pihalla leikkivien lapsien perään, eikä vain ja ainoastaan huolehdi omasta lapsestaan. Yhteisössä muodostunut me-henki lisää porukkaan kuulumisen kokemusta ja tällöin yhteisön ihmiset tunnistavat lähtökohtansa. Mitä enemmän yhteisön ilmapiiressä on me-henkeä, sitä paremmin ihmiset siellä voivat. Yksilöiden kokemat tunne-elämykset ilmaisevat kokonaisen ryhmän käyttäytymistä ja suhtautumista sieltä, missä hän on kasvanut. (ks. Hyyppä 2005, 15–30.)

Me-henki on merkittävin yhteisön ominaisuus, se perustuu yhteiseen menneisyyteen, joka on sisältänyt onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia. Yhteisellä menneisyydellä tarkoitetaan jaettua kulttuuria, sitä ei tarvitse itse elää, vaan pelkkä tuntemus yhteisestä historiasta riittää. Yhteinen myönteinen kokemus lisää aina yhteenkuuluvuutta. Yhteenkuuluvuutta tunnetaan sitä voimakkaammin, mitä enemmän jaettu kokemus vaikuttaa siihen yhteisöön kuuluviin. (Hyyppä 2002, 27–28.)

2.2 Ryhmärakentaminen mahdollisuutena

Ryhmärakentamisessa asukkaat aloittavat rakentamaan yhdessä asuntoja yhdessä sovittujen sopimusten turvin. Tällainen rakennuttaminen on edullista ja asukkaat saavat mahdollisuuden vaikuttaa rakentamisen ratkaisuihin ja suunnitteluun. Ryhmärakentamisessa asukkaat pääsevät tutustumaan tuleviin naapureihinsa jo suunnittelu- ja rakennusvaiheessa. (Ryhmärakennuttajat ry 2020, 3–5.) Mielestämme tämänkaltaisen rakentaminen lisää asumisen mielekkyyttä, kun asukkaat pääsevät asumaan itse suunnittelemiinsa asuntoihin ja yhteisöllisyys lisääntyy, kun he pääsevät yhdessä vaikuttamaan tulevien kotiensa rakennuttamiseen.

Kaupunkitutkijat ovat tehneet selvityksiä, mitkä ovat ihmisryhmät, jotka luovat kaupungeille menestystä, kehitystä tai taantumaa. Menestystä ja kehitystä luovat erityisesti lapsiperheet, informaatioalan työntekijät ja niin kutsuttu luova luokka. Näillä kolmella ryhmällä on korkeat vaateet ja tavoitteet asumisensa puolesta. Itsensä ilmaisu on tärkeää luovalle luokalle myös asumisvalintansa kautta. Lapsiperheille tärkeää on käytännöllisyys, kohtuuhintaisuus, kodinhoitohuone ja paljon säilytystilaa. Hintava ja tavanomainen massatuotanto ei vastaa näiden kummankaan kohderyhmän tarpeisiin. Informaatioalan ja luovan luokan edustajilla on laajat mahdollisuudet asumisen suhteen, koska heidän työnsä on paljolti paikkaan sitoutumatonta. Heidän

on siis helppo muuttaa sinne, missä on heidän tarpeitaan vastaavaa kulttuuritarjontaa, asuntoja ja mahdollisesti samanhenkistä seuraa. Lapsiperheille sopivaa asumista on usein laita- ja esikaupunkialueella, jossa asuntojen neliöhinnat on kohtuullisempia verrattuna ydinkeskustaan, lapsilla on tilaa leikkiä ja sinne on paremmat mahdollisuudet rakentaa esimerkiksi oma talo. (Korpela 2014, 25.)

Edellisessä kappaleessa kuvaillut, menestymisen kaupungeille todennäköisesti mahdollistavat ihmisryhmät ovat herättäneet myös Helsingin kaupungin mielenkiinnon. Kaupunki on huomannut, ettei kaupallisten rakennuttajien tarjonta ole riittänyt pitämään näitä ihmisryhmiä kaupungin asukkaina. Ryhmärakennuttaminen mahdollistaa vartenotettavan vaihtoehdon asuntojen tuottamistavalle, joka on kuitenkin vielä melko pienimuotoinen. Viime vuosina Suomessa on toteutettu ryhmärakentamisen periaatteilla tehtyjä asuntoja, ja niistä saadut kokemukset ovat olleet suurelta osin hyviä. Helsingin kaupunki on jo muutamien vuosien ajan tarjonnut tonttejaan erityisesti ryhmärakennuttamishankkeiden käyttöön. (Korpela 2014, 25–26.) Helsingissä sijaitseva Malta-talo on hyvä esimerkki ryhmärakentamisesta. (Paalimäki & Pollock 2013, 3).

3 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIEN ASUMINEN

Tässä luvussa kerromme mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden järjestämisestä, niiden eri muodoista sekä kestävästä kehityksestä. Kestävää kehitystä käsittelemme mm. Agenda2030:n toimintasuunnitelman tavoitteisiin verraten. Näemme kestävästä kehityksestä liittyvän yhteisöasumiseen, joten tuomme esille sen mahdollisuuksia tulevaisuuden asumisessa ja asumispalveluissa.

3.1 Asumispalveluiden järjestäminen

Asuminen on jokaisen ihmisen perusoikeus ja perustarve. Suurin osa mielenterveyskuntoutujista asuu omassa kodissaan ja tavanomaisissa asunnoissa. Osa mielenterveyskuntoutujista tarvitsee arkeensa tukea, ja he asuvat kuntoutuskodeissa tai asumisyksiköissä, jotka vastaavat heidän tuen tarvettaan. Tällöin kuntoutujalla on välittömästi saatavilla ne tarvittavat palvelut ja henkilökohtainen tuki, joka yhdistetään asumispalveluihin elämänlaadun parantamiseksi. (Mielenterveystalo, [viitattu 28.3.2020].)

Mielenterveyskuntoutujille on saatavilla erilaisia palvelu- ja tukiasumisen muotoja. Palveluasumisesta puhutaan silloin, kun asiakkaalla on vakituinen asunto ja siihen suoraan liittyvät palvelut, jotka edistävät asukkaan selviytymistä päivästä toiseen, esimerkiksi kodinhoitopalvelut. Tukiasuminen taas on tavanomaista asumista, jossa henkilö tarvitsee jonkinasteista huolenpitoa tai apua arjessa. Tuki- ja palveluasumista on mahdollista järjestää asuntola- tai palvelutaloluonteisena tai tavanomaisena vuokra-asumisena ja tukiasumista voidaan myös järjestää henkilön itse omistamassaan asunnossa. Palveluasumista voi olla palvelutalojen ohella myös ryhmä- ja pienkodeissa. Tuki- ja palveluasumista järjestetään mielenterveyskuntoutujien lisäksi esimerkiksi kehitysvammaisille, ikäihmisille ja päihdekuntoutujille. (THL 2016, 22–23.)

Perustuslaissa (L 11.6.1999/731) on määritelty, että julkisen vallan tulee tukea asumisen järjestämistä ja edistää jokaisen henkilön oikeutta asuntoon. Sosiaalihuoltolaissa (L 30.12.2014/1301) on säädetty asumispalveluista ja niiden järjestämisestä. Niitä tulee organisoida henkilöille, jotka jonkin erityisen syyn takia tarvitsevat apua

ja tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin tarjottavat palvelut ovat ensisijaisia vertaillessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut. Tilapäistä asumista tulee järjestää henkilöille, joiden asumisen tarve on lyhytaikaista ja jotka tarvitsevat kiireellistä apua. Itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä, järjestetään tuettua asumista henkilöille, jotka tarvitsevat tukea. Sillä tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. Palveluasumista tulee järjestää, kun henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Niihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateriat-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Henkilölle, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista, tulee järjestää tehostettua palveluasumista. Asumispalveluja toteuttaessa on huolehdittava, että henkilön yksityisyyttä ja oikeutta osallistumiseen kunnioitetaan ja hän saa tarpeenmukaiset kuntoutus- ja terveydenhuollon palvelut. (ks. L 30.12.2014/1301.)

3.2 Asumispalveluiden eri muodot

Suomessa on pyritty takaamaan mielenterveyskuntoutujien asumisen laatua ohjeilla ja laatutasolla, joiden sisältö on samansuuntainen. Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon piiriin. Asumispalveluista on luotu esityksiä, jotka antavat täsmällisiä laatukriteereitä. Asuntojen tulee olla kodintapaisia ja niissä pitää pystyä asumaan myös pitkäaikaisesti. Huoneeseen tulee sisältää wc, suihku ja keittomahdollisuus ja sen tulee olla vähintään 20 nelilöä. Riittävän yksityisen suojan takaaminen asukkaille on tärkeää ja asumispalvelut pitää myös suunnitella niin, että yksiköihin ei sijoiteta hyvin erilaisista ryhmistä lähtöisin olevia henkilöitä, vaan kaikilla tulisi olla samanlaiset erityisen tuen tarpeet. (Ympäristöministeriö 2012, 12.)

Palveluasumista järjestetään Suomessa henkilöille, joilla on tarvetta soveltuvaan asuntoon, hoitoon ja huolenpitoon. Palveluasuminen on toimintaa, jossa palveluasunto pitää sisällään palvelut ja itse asumisen. Tällaisessa toiminnassa palvelut

sisältävät asiakkaan tarpeen mukaisen hoidon ja huolenpidon, toimintakykyä ylläpitävän ja edistävän toiminnan, ateriat-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. (L 30.12.2014/1301.) Palveluasumista tuottavat kunnat, järjestöt ja yksityiset organisaatiot, ja niihin haetaan kunnan vanhus-, vammais-, mielenterveys- ja päihdepalvelujen kautta (STM, [viitattu 28.3.2020]).

Tehostettua palveluasumista tulee järjestää niille henkilöille, jotka tarvitsevat hoitoa ja huolenpitoa ympärivuorokautisesti. Tehostetun palveluasumisen vaikutuksessa olevalle henkilölle järjestetään hänen tarpeitaan vastaavat palvelut ympärivuorokautisesti. (L 30.12.2014/1301.) Tehostetun palveluasumisen asukkaat maksavat yleensä vuokrasopimuksen säätämän vuokran asumisestaan ja se on osa avohoittoa. Suurin osa tehostetun palveluasumisen asukkaista on ikäihmisiä. Tehostettua palveluasumista on järjestetty lyhyt- sekä pitkäaikaisena. Kunnat voivat järjestää tehostettua palveluasumista omana toimintanaan, ostopalveluna tai palvelusetelejä käyttäen. Muutama vuosi sitten kunnat hankkivat noin puolet osaamistaan tehostetun palveluasumisen palveluista yksityisiltä palveluntuottajilta. (Kuntaliitto 2017.)

Tuetun asumisen lähtökohtana on kuntoutujan tuki ja ohjaus päivittäisissä askareissa, jotta itsenäinen asuminen kotona tai tukiasunnossa on mahdollista. Henkilö asuu omassa vuokra-, omistus- tai muussa vastaavassa asunnossa. Jos hänellä ei ole sopivaa asumisenmuotoa tarjolla, häntä tuetaan löytämään sellainen. Tarpeen vaatiessa hänelle järjestetään ensimmäiseksi tukiasunto, josta siirrytään itsenäiseen asumiseen, kun kuntoutuminen on siinä vaiheessa, että itsenäinen asuminen on mahdollista. Tukiasunnossa asumiseen yhdistyy keskittynyt kuntoutus, jolla tavoitellaan kuntoutujan itsenäistä toimijuutta normaalielämässä sekä pyritään luomaan kontakti paikallisiin palveluihin asuinalueella. (STM 2007, 18.)

3.3 Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on globaalilla ja paikallisella tasolla tapahtuvaa ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka tavoitteena on turvata tämänhetkisille ja tuleville sukupolville hyvän ja turvallisen elämisen mahdollisuudet. Laajemmin määriteltynä kestä-

vään kehitykseen kuuluu kolme eri toiminnallista ulottuvuutta, johon kuuluu ekologinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen näkökulma. Malaska tarkentaa, että perusehtoina kestäväälle kehitykselle on luonnon monimuotoisuuden huomioiminen ja ihmisen kaiken toiminnan sopeuttaminen luonnonvaroihin ja maapallon kantokykyyn. (Malaska 1994,1.) Yhteisöasuminen on nähty liitettävän kestävään kehitykseen, koska tiivis rakentaminen ja asuminen lähekkäin vähentävät asumisenkustannuksia ja keventävät palveluiden järjestämisestä koituvia resursseja (Jolanki & Kröger 2015, 88).

Täten myös keskeisenä asiana on taata hyvinvoinnin periytyminen sukupolvelta toiselle. Väestönkasvu sekä ruoka- ja terveydenhuolto luovat haasteita kaikille yhteiskunnille ja näihin kysymyksiin vastaaminen vaatii valtioilta ja yhteisöiltä suuria ponnistuksia ja päätöksiä. Talouden ja muun yhteiskunnan kehitys vaikuttaa olennaisesti kestävään kehitykseen ja asukkaiden hyvinvointiin. Väestön hyvinvointi on yksi tärkeä lähtökohta ympäristötaloudellisen kestävyuden edistämiseksi. (Malaska 1994, 2.)

Kestävän kehityksen ja elämäntavan suuntaisesta yhteiskunnasta on oltu kiinnostuneita jo useita vuosikymmeniä sitten. Käsitetä on kritisoitu, vaikka se antaa suunnan kestäväan kehityksen tavoitteille (Närhi 2015, 322). Närhen mukaan Allard (1991, 11) kertoo, että kestävä kehitys vastaa kysymykseen, miten luonnon ja ihmisen välinen yhteys saadaan pidettyä tasapainossa. Nykyään voidaan selvästi todeta, että ihminen on kasvihuonepäästöillään vaikuttanut ilmaston lämpenemiseen, joka on havaittavissa ilmastojärjestelmissä (IPCC 2013 16–17).

Kaikkia maita koskeva kestäväan kehityksen toimintasuunnitelma Agenda2030 hyväksyttiin YK:n huippukokouksessa 2015. Toimintaohjelman tarkoituksena on asettaa yhteiset tavoitteet seuraaviksi 15 vuodeksi kaikille YK:n jäsenmaille ja sen tavoitteena on ajaa muutosta kokonaisvaltaiseen kestäväan kehityksen politiikkaan kaikissa sen jäsenmaissa. Tavoitteena on ohjata muutosta kehityspolitiikasta kestäväan kehityksen politiikkaan. (Valtioneuvoston kanslia, [viitattu 20.4.2020].)

Kestävän kehityksen toimintasuunnitelmassa artikla yhdessätoista on tavoitteena taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä yhteiskunnat. Päämääränä on lisätä vuo-

teen 2030 mennessä kestäväää kaupungistumista ja lisätä edellytyksiä asuinyhteiskuntiensuunnitteluun osallistavalla, integroivalla ja kestäväällä tavalla. (YK 2017, 100–103.)

Suomen nykyisen hallitusohjelman tavoitteet, jotka edistävät artikla yhdentoista toteutumisesta ovat mm. asunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2023 mennessä ja sen poistaminen vuoteen 2027 mennessä. Hallituksen maankäyttö- ja rakennuslaki uudistus tähtää mm. hiilineutraaliin yhteiskuntaan ja kasvuseuduille laaditulla MAL-sopimuksella taataan riittävää kestäväää asuntotuotantoa ja lisätään kestäviä liikku- mismuotoja. Hallituksen laatiman asuntopoliittisen kehitysohjelman tavoitteina ovat huolehtia tarpeeksi suuresta valtiontuesta erityisryhmien asumiseen ja edesauttaa yhteisöllistä asumista. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisen edistäminen mainitaan yhtenä tavoitteena. (Valtioneuvostonkanslia 2020, 70–71.)

Agenda 2030 on YK:n jäsenmaiden kesken sovittu kestävään kehityksen toimintaohjelma, johon Suomikin on sitoutunut. Tämän toimintaohjelman pyrkimyksenä on eliminoida äärimmäinen köyhyys, edistää kestäväää kehitystä ja ottaa tasavertaisesti huomioon ihmiset, ympäristö ja talous. Erityisesti Agenda 2030:n artiklan 10–11 tavoitteissa on kiinnitetty huomiota kestävään kaupunki rakentamiseen ja eriarvoistumisen vähentämiseen. (United Nations, [viitattu 6.10.2020]). Mielestämme opinnäytetyömme on osoittanut, että yhteisöasumisella on mahdollisuuksia tukea näitä Agenda 2030:n tavoitteita.

4 TOIMIJUUS

Tämä luku pitää sisällään teoriaosuuden, jossa käsittelemme mielenterveyskuntoutujien hyvinvointia toimijuuden, marginalisaation, valtaistumisen ja polarisaation kautta. Valitsimme nämä määritelmät, koska kirjallisuutta tutkiessamme olemme havainneet näiden käsitteiden olevan vahvasti liitoksissa tutkimusaiheeseemme.

4.1 Toimijuuden määritelmä

”Toimijuus (agency) viittaa tosiasiaan, että me teemme kulttuurimme ja historiamme, rakennamme elämämme suuntaviivat, mutta emme olosuhteissa, jotka olisivat itse valitsevamme.” (Musolf 2003, 3.)

Tässä kappaleessa avaamme toimijuuden käsitettä, miten näemme sen liittyvän mielenterveyden haasteista kokeviin ihmisiin. Toimijuudessa on keskeistä toimijan mahdollisuus tehdä sisäisten toiveidensa mukaan tai saada haluamansa lopputulos tai tapahtuma aikaan (Hokkanen 2013, 60). Ihmiset nähdään lähtökohtaisesti aktiivisina toimijoina. Toimijuus ilmenee toiminnan kautta, vaikka se onkin abstrakti käsite. Toimijat eli ihmiset joutuvat ratkaisemaan ongelmia elämässään ja he rakentavat identiteettejä sekä erilaisia suhteita, jotta he pystyisivät säilyttämään positionsa yhteiskunnan rakenteiden ja instituutioiden sisällä. (Hitlin & Elder 2007, 185.)

Toimijuuden määrittelyssä on pohdittava toimivan yksilön, yhteiskunnallisten lainalaisuuksien ja rakenteiden välisiä suhteita sekä yksilön kykyä ohjata ja määrittää toimintaansa omilla valinnoillaan. Pohdittava on myös, kuinka paljon toimijuutta voi ohjata omilla valinnoillaan vai ohjaako sitä erilaiset lainalaisuudet ja rakenteet. (Jyrämä 2007, 202.)

Toimijuuteen voidaan liittää sosiaalisen toimintakyvyn käsite, joka niin ikään osoittaa ihmisen selviytymistä yhteiskunnassa ja yhteisössä. Sosiaalinen toimintakyky näyttäytyy mm. ihmisen aktiivisuutena sosiaalisena toimijana, osallistumisena, yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden kokemuksina, kanssakäymisenä sosiaalisessa verkostossa sekä erilaisista rooleista suoriutumisessa. Sosiaalinen toimintakyky

muotoutuu osittain fyysisen, tiedollisen ja mentaalisen toimintakyvyn varaan sekä ympäristön piirteet vaikuttavat siihen merkitsevästi. (ks. Koskinen ym. 2012, 11.)

Jyrkämä (2007, 202–203) kirjoittaa giddensiläisestä toimijuudesta, jossa on sekä kielteinen että myönteinen puoli. Kielteisenä se rajoittaa ja määrää mutta myönteisenä puolena mahdollistaa ja ohjaa ihmisten ja ihmisryhmien toimintaa. Ihminen toimijana pystyy omaksumaan, kantamaan ja uusintamaan rakenteita, mutta toisaalta ihminen voi käyttää niitä myös hyväkseen. Näin ollen rakenteet luovat toimintamahdollisuuksia. (Jyrkämä 2007, 202–203.) Eteläpellon, Vähäsantasen ja Hökkän (2013, 48) mukaan yhteiskuntatieteissä toimijuus linkitetään usein rakenteisiin, jolloin toimijuutta ei voida erottaa rakenteellisista tekijöistä, joita ovat mm. luokka-asemaan, rotuun, sukupuoleen, taloudelliseen tai työllisyyteen liittyvät tilanteet.

Toimijuuden käsitettä käytetään, kun kuvataan elämänhallintaa ja puhuttaessa sellaisista ryhmistä, joille se ei ole itsestäänselvyys. Tällaisia ryhmiä ovat vammaiset, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, alkoholi- ja huumeriippuvaiset ja pysyvästi työelämän ulkopuolelle jääneet. Myös muunlaisten vähemmistöjen tai supistunutta toimijuutta omaavien aikuisryhmien toimijuutta on käsitelty usein. (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 12.)

Pakarinen (2006, 177) kirjoittaa Harrén (1995, 120–136) näkemyksistä, kuinka hänen mielestään diskursiivisessa viitekehyksessä toimijuutta määrittää kaksi eri tapaa tarkastella itseä toimijana. Nämä tavat ovat vastuun ottaminen toiminnasta ja toiminnan seuraaminen säännön, käytänteen tai ohjeen noudattamisesta tai syyseuraussuhteen prosessista. Toimijuuden skeeman pääperiaatteena ihmisten tulisi nähdä itsensä valmiina tavoitteelliseen toimintaan ja näin he toimisivat, kunhan heitä ei siinä estetä. Tämä ajatus eroaakin täysin mekanistisesta behavioristisesta ajattelusta, jossa ihmisen toiminta määräytyy ulkoisista ärsykkeistä. (Harré 1995, 120–136, Pakarisen 2006, 177 mukaan.)

Jyrkämä (2001, 301) kirjoittaa toimijuudesta ikääntymisen näkökulmasta ja mielestämme näitä näkökulmia voi tarkastella myös mielenterveyskuntoutujien toimijuuteen liittyen. Jyrkämän (2001, 301) mukaan toimijuutta voi tarkastella toimintanäkökulmasta, jossa olennaista on nähdä ihmiset aktiivisina, enemmän tai vähemmän tavoitteellisina toimijoina, jotka ymmärtävät toiminnan ja siihen liittyvät seuraukset

sekä ovat pystyviä toimintaansa perustelemaan ja näkemään siinä merkityksiä. Toiminnan aikana ihmiset ovat vuorovaikutteisia, jakavat yhteiset tavoitteet ja päämäärät, joilla saatetaan hakea vaikutusta ihmisiin tai ryhmiin. Tämä toiminnan sosiaalisuus voi myös luoda epäselvyyksiä tai ongelmia, kun ihmisillä ei olekaan selkeää tietoa toistensa tavoitteista tai tavoitteet ovat eriävät. Näin ihmiset toimiessaan saattavat luoda tarkoittamattomia seurauksia, joita kukaan toimijoista ei ole tavoitellut. (Jyrkämä 2001, 301.)

4.2 Marginalisaatio

Marginalisaation käsite tulee latinankielisestä sanasta margo, joka kuvaa reunaa ja joskus rajaa, marginalisaation kohteet ajautuvat itsestään tai ne ajetaan reunalle muttei sen yli (Helne 2002, 172). Mielestämme tässä kuvataan sitä, että yksilö voi ajautua reunalle, josta on vielä kuitenkin mahdollisuus palata valtaväestön keskuuteen.

Puhuttaessa marginaaleista usein käy niin, että ne usein juuri ne ihmiset, joiden katsotaan kuuluvan marginaaliin, joutuvat vaikenemaan. Arkipäiväisissä ja institutionaalisissa käytännöissä käydään usein keskustelua marginaalista ja keskustelusta. Näissä muodostetaan käsitystä, keitä me olemme ja keitä ovat ”ne muut” (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 9.) Marginalisaatiossa on kyse muuttuvasta liikkeestä, yhteiskunnallisesta normaaliudesta pois- ja takaisinpäin. Marginalisaatio ei aina merkitse syrjäytymistä, mutta siihen voi liittyä sen riski. Tällä tavoin marginalisoituvien takaisin saaminen ja yhdistäminen takaisin yhteiskunnan valtaväestön piiriin ei kehity yhtä suureksi haasteeksi, kun ulossuljettujen ja syrjäytyneiden kohdalla. (Helne 2002, 170–172.)

Yksilön marginalisoituessa kiinnitetään huomiota hänen käytettävissä oleviin resursseihin, joilla hän hallitsee elämäänsä. Sosiaalityössä ajaututaan kiinnittämään huomiota resursseissa ilmeneviin puutteisiin ja niiden vaikutuksiin henkilön elämisen hallintaan, selviytymiseen ja talouteen liittyvissä ongelmissa. Yhtäältä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että henkilön tilannetta tarkasteltaisiin resurssien, eikä ongelmien kautta. Kartoitetaan, millä tavoin toimijoiden resursseja voimistamalla ja kas-

vattamalla voidaan edistää heidän toimijuuttansa. Kohdistetaan huomio myös resurssin ymmärtämiseen. Kulttuurisiin ja sosiaalisiin resursseihin eli ”kulttuuriseen ja sosiaaliseen pääomaan” tulee erityisesti kiinnittää huomiota. Yhteiskunnallisesti on merkittävää kiinnittää huomiota kulttuuristen ja sosiaalisten resurssien yhteydelle elämänhallinnassa ja selviytymisessä. (Raunio 2006, 54.)

Raunio (2006, 56) kirjoittaa syrjäytymisen olevan kielteinen ilmiö, jota kenenkään ei oleteta tavoittelevan. Hän kertoo, että syrjäytymiseen liittyy vahva paine tavanomaiseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Marginaalisuus ei pidä sisällään tätä samaa painetta tavanomaiseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen, eikä tavanomaisuuden ylläpitämiseen. Yksilöiden luokittelu, eriyttäminen ja eristäminen ei edesauta tasavertaisuutta, vaan se saattaa ajaa marginaaliin ja edistää siellä pysymistä. Tätä kutsutaan suomalaisen hyvinvointivaltion paradoksiksi, jossa marginaali aiheutetaan marginaalin hävittämällä. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 14.)

Yhteiskuntien kehitystä eettisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta voidaan evaluoida, kun tarkastellaan, miten yhteiskunnassa suurempaa päätäntävaltaa käyttävät ihmiset kohtelevat marginaalissa olevia. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset luovat raamit, joiden mukaan huono-osaisuutta on torjuttava ja pyrittävä poistamaan se yhteiskunnasta. (Saari 2015, 18.) Saari (2015, 18) kirjoittaa huono-osaisista, että he ovat heikkoja ja haavoittuvaisia ihmisryhmiä. Mielestämme huono-osaisuus kuvaa myös ainakin osaa yhteiskuntamme marginaaliin joutuneita ihmisiä, kuten esim. asunnottomia ja päihdekuntoutujia.

On tärkeää huomioida marginalisoituneet ihmiset poliittisessa valmistelussa ja päätöksenteossa, koska yhteiskuntaa voidaan pitää niin laadukkaana, kuin se pystyy huolehtimaan heikoimmassa asemassa olevistaan kansalaisistaan. Mielenterveyskuntoutujien, päihdeongelmaisten ja pitkäaikaistyöttömien lisääntyvä määrä ei ole osoitus yhteiskunnan päätöksenteon ja rakenteellisten uudistusten onnistumisesta. (Saari 2015, 18.)

4.3 Valtaistuminen

Empowerment on ammattisana, johon törmää varsinkin englanninkielisessä sosiaalityön kirjallisuudessa. Sosiaalityöntutkimukseen Suomessa se on ilmestynyt viime vuosina, eikä sillä siksi ole vielä vakiintuneeksi tullutta suomennosta. Se suomennetaan usein mm. valtaistumiseksi, voimaantumiseksi, voimavaraistumiseksi tai toimintavoiman kasvamiseksi. Usein käytössä on pelkästään varsinainen englanninkielinen käsite. Eri suomennokset voivat viitata myös erilaisiin tavoitteisiin teoreettisella ja ideologisella tasolla. (Kuronen 2004, 277.)

Sosiaalityö on muutostyötä ja yksi sen keskeinen menetelmällinen perusta on valtaistuminen. Valtaistuiminen tarkkaan ottaen tarkoittaa täysivaltaiseksi kehittymistä, ihmisestä itsestään lähtevää voimaantumista ja se edellyttää muutosta sekä yksilössä, ympäristössä ja yhteiskunnassa. Voimaannuttamistyö on aina prosessinomaista muutostyötä, jossa haetaan muutosta henkilön elämään, jotta hänestä tulisi aidosti oman elämänsä ohjaaja. Se voidaan nähdä myös henkilön toimintavarmuuden lisäämisenä, jolloin tähdätään myös muutoksiin yksilössä ja hänen ympäristönsään. Valtaistumisen lähtökohtana on usein voimattomuus, jolla tarkoitetaan epätäydellisiä voimavaroja ja rajallisia mahdollisuuksia toteuttaa omaa elämäänsä. (Pohjala, Laitinen & Seppänen 2017, 52–55.)

Valtaistumisen avulla voidaan tehdä muutoksia yhteiskuntaan. Valtaistumisen prosessin avulla saadaan kestäviä, ja laajoja ratkaisuja, jotka häivyttävät vallattomuuden tunteen senhetkisiltä henkilöiltä. Toiminta valtaistumisessa sisältää voimaantumisen kokemuksia, koska vallantuntu ja sen käyttö lisäävät henkilön päätöksentekokykyä. Valtaistumista korostavat teoreetikot kertovat, että suurin osa valtaistuvista yksilöistä ja yhteisöistä kokee tietoisuuden kasvua valtaistumisenprosessissa, ja he näkevät tietoisuuden uudistumisen valtaistumisen lähtökohtana. Yhteenkuuluvuuden tunne liittyy tähän tietoisuudenkasvun kypsymiseen, joka auttaa sosiaalisen edistymistä. Valtaistumisenprosessin käynnistymiseen tarvitaan toimijoilta luottamusta itseensä, vaikutusmahdollisuuksiinsa ja se voi vaatia ensi alkuun voimaantumista. Voimaantumisen prosessi toimii valtaistumisen käynnistäjänä ja siinä luodaan merkitystä ja sisältöä omalle elämälle, jolloin se vaikuttaa toimijan itseluottamukseen ja toimijuuteen positiivisesti. Voimaantumisella ja valtaistumisella nähdään

olevan oma asemansa empowerment -toiminta-alalla. Sosiaalityössä nähdään kuitenkin, että näiden teemojen tulisi käydä dialogia eikä nivoutua yhteen. (Hokkanen 2009, 331–332.)

Yhteiskuntaan voidaan saada muutoksia aikaan vain valtaistumisen kautta. Valtaitumisen avulla saadaan aikaan kestoiltaan pitkiä ja monipuolisia ratkaisuja, jotka poistavat vallattomuutta sen hetkisiltä yksilöiltä ja heidän kaltaisiltaan jatkossa. Tällöin myös valtaistumisen prosessi on keskeytymätön, saavutetut asiat menettävät merkitystään uusien saavutusten noustessa esiin. Tällä tavoin valtaistuminen luo yksilöille voimaannuttavia kokemuksia, monet valtaistumista painottavista teoreetikoista pitää tärkeänä yksilön tai yhteisön tietoisuuden uudistumista ja pitäen sitä valtaistumisen lähtökohtana. Tähän liittyy myös yhteenkuuluvuuden tunne ja sen kehittyminen, joka auttaa sosiaalisen edistymistä. (Hokkanen 2009, 333.)

Voimaantumisella yksilö luo elämäänsä tarkoitusta, arvoa ja sisältöä. Sillä on myös myönteinen vaikutus henkilön identiteetin muodostumiseen ja toimijuuteen. Valtaitumisen tapahtumaketju käynnistyy vain, jos yhteisön jäsenillä on luottamusta itseensä ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Valtaituminen voi alkujaan edellyttää voimaantumista. (Hokkanen 2009, 334.)

4.4 Polarisaatio

Polarisaatio eli eriarvoistuminen on noussut esille suomalaisessa yhteiskunnassa varsinkin politiikassa 2010-luvulla. Useat opposition 2010-luvulla tekemät välikysymykset ovat nostaneet esiin suomalaisen yhteiskunnan polarisaation näkökulmia. Eduskuntapuolueilla on hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, millä tavoin eriarvoisuuteen tulisi puuttua yhteiskunnan toimesta. (Saari 2019, 4.)

Kansalaislaulussa (1883) Suomea ylistetään sanoilla: ”Olet maamme, armahin Suomenmaa, ihanuuksien ihmemaa. Joka niemeen, notkohon saarelmaan kodin tahtoisin nostattaa”. Ihanuudet eivät jakaudu Suomessa tasan. Kansalaislaulusta kielikuvan saanut Saari (2015, 15) kuvailee Suomea ”notkelmien” kansakunnaksi, jota vertauskuvallisesti käyttää eriarvoisuuden kuvaamisessa. Notkelmat ja niemennokat

ovat meille tuhansien järvien maassa asuville ihmisille tuttuja. Niemennokissa asuvilla ihmisillä on runsaasti koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia, ja notkelmissa asuvilla nämä mahdollisuudet ovat vähäisemmät. Näiden alueiden ihmisillä on eri määrä resursseja ja kykyjä käyttää niitä. Alueiden välillä on voimassa epätasapainoinen valtasuhde, koska vahvat ihmiset ja ryhmät rakentavat niemennokkaan ja varjoon jäävät notkelmat jäävät heikommassa asemassa oleville. (Saari 2015, 15.)

Meillä suomalaisilla ei ole koskaan aikaisemmin mennyt yhtä hyvin, kuin 2010-luvun alussa. Väestömme valtaosan hyvinvoinnista kertovat kirjat tuottavat samaa sanomaa -90 luvun laman jälkeen alkaneesta positiivisesta kehityksestä. Yhä yleisemmin suomalaisilla on aiempaa korkeampi elintaso, enemmän tilaa asua, käytössä olevat tulot tai tulonsiirrot ovat korkeammat ja ihmisten asema koulutus- ja työmarkkinoilla on parempi. Meillä on myös hyvät sosiaali- ja terveystalvelut sekä elinikä on kehittynyt pidemmäksi. Suomalaiset ovat kaiken tämän lisäksi ja näitten seikkojen takia enimmäkseen tyytyväisiä kokemaansa elämänlaatuun. (Saari 2015, 11.)

Yhdeksänkymmentäluvun laman jälkeinen nousukausi ei kuitenkaan auttanut kaikkia kansalaisia samassa suhteessa. Merkittävä osa väestöstämme jäi täysin ilman nousukauden annista tai sai siitä vain niukasti itselleen hyötyä. Juuri tämän ilmiön kautta käsittelemme polarisaatiota opinnäytetyössämme. Polarisaation myötä rikkaat rikastuu ja köyhät köyhtyy, näin karrikoiden ilmaistuna eli yhteiskuntamme eriarvoistuu. Yhteiskuntamme suurituloisimmat ovat ottaneet etäisyyttä muuhun väestöön ja nämä keskimääräistä vauraammat, hyvin organisoituneet sosioekonomiset ryhmät saavat aiempaa suuremman siivun talouskasvun tuottamasta taloudellisesta hyvinvoinnista. Vaurastuneen yhteiskuntamme sivussa köyhyys on noussut pysyvästi, kun se suhteutetaan väestön keskituloihin. Köyhyysjaksot ovat pidentyneet, lapsiköyhyys lisääntynyt ja pitkäaikaisesti pienituloisten määrä on kaksinkertaistunut kotitalouksissa. Köyhyys saattaa olla ihmisen elämänvaiheeseen tai tilanteeseen nivoutunutta ja monilla köyhiksi määritellyillä tulot ja resurssit riittävät kohtuulliseen elämään ilman, että siitä koituisi tavatonta sosiaalista kärsimystä. (Saari 2015, 12–15.)

Vaaraman ym. (2014, 328) mukaan Suomessa on kuitenkin harjoitettu oikeansuuntaista hyvinvointipolitiikkaa, koska väestömme elämänlaatu ja hyvinvointi on keskimäärin hyvää. Heidän mielestään parantamisen varaa vielä kuitenkin on, ja terveys-

ja tuloerojen kaventaminen sekä poistaminen tulisi olla hyvinvointipolitiikan kärkita-
voitteena, jotta elämänlaatu sosiaalisesti jakautuisi oikeudenmukaisesti kaikille.

Polarisaatio yhteiskunnallisessa keskustelussa muodostuu mustavalkoisen me ja ne ajattelun kautta, joka sinällään on neutraali ajatusrakenne. Se, että kuulumme eri ryhmiin ja elämme omissa kuplissamme, on ihmisille luonnollista. Ryhmäajattelu onkin haitallista, jos se vahvistuu liian paljon. Tällöin ajattelu kärjistyy mustaval-
koiseksi ja ehdottomaksi. Polarisoitumisessa ihmiset lokeroidaan ehdottomasti yh-
den identiteetin kautta ja esim. mielenterveyskuntoutujat saatetaan nähdä kaikki sa-
manlaisina ja muusta yhteiskunnasta erillisinä toimijoina. Vastakkainasettelussa
kuilu ihmisten välissä alkaa kasvamaan ja kun siihen liitetään vuorovaikutuksen
puuttuminen, on selvää, että me ja ne etääntyvät toisistaan. (Attias & Brandsma
2020, 18.)

Polarisaatio esiintyy piilevänä jännitteiden alla, ja sitä voidaan kuvata abstraktiksi
ilmiöksi. Polarisaatiolla on kolme peruslakia. Polarisaation ensimmäinen peruslaki
on ajatusrakenne ja se ilmenee mielikuvituksen tasolla. Polarisaatio vaatii kehitty-
äkseen kaksi erilaiseksi määriteltyä ryhmää ja niiden ominaisuuksien vastakkain
asettelun. Toisen peruslain mukaan polarisaatio tarvitsee polttoainetta tai muuten
se sammuu. Polttoaineena voi toimia esim. ryhmää määrittelevä identiteettipuhe,
jossa perinteisesti toistetaan, miten joku ryhmä, vaikka toimii tai mikä on heidän
erityispiirteensä. Polarisaation kolmannen peruslain mukaan siinä ei ole kyse fak-
toista. Polarisaatio saa aikaan vaistomaisia tunnereaktioita, jotka lähtevät selkäyti-
mestä. (Attias & Brandsma 2020, 22–25.)

5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Tässä kappaleessa kuvailemme tutkimuksen lähtökohdat ja toteutuksen. Keräsimme aineiston sähköisellä Webropol-kyselomakkeella mielenterveyskuntoutujilta. Mielenterveysasumisyksikön ohjaajilta keräsimme täydentävän aineiston kolmen avoimen kysymyksen avulla. Huolehdimme kyselyyn vastanneiden yksityisyydensuojasta ja anonymiteetistä. Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin yhteisöasuminen vaikuttaa mielenterveyskuntoutujan hyvinvointiin ja tavoitteenamme oli tuottaa tietoa, miten mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita voitaisiin tulevaisuudessa kehittää. Tutkimuskysymyksemme on, miten yhteisöasuminen vaikuttaa mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin.

5.1 Tutkimuksen toteutus

Keräsimme tietoa tutkimukseemme kyselylomakkeen avulla ja se sisälsi avoimia kysymyksiä (ks. liite 1). Tutkimuksemme oli alun perin tarkoitus tehdä laadullisena teemahaastatteluna, mutta kevään koronatilanteen takia päädyimme valitsemaan kyselylomakkeen, koska emme voineet tehdä haastatteluja kasvotusten. Mielestämme etäyhteydellä toteutettu teemahaastattelu ei olisi vastannut kasvokkain tehtyä haastattelua tarpeeksi hyvin. Vierailukäyntiemme perusteella teimme havainnon, että etäyhteydellä toteutettu haastattelu olisi voinut koitua haasteelliseksi, koska vastaajat vaikuttivat epävarmoilta digitaalisten laitteiden käytössä. Riittävän aineiston saaminen kyselylomakkeella vaati meiltä aktiivista yhteydenpitoa yhteistyötahon kanssa. Lähetimme mielenterveysasumispalveluyksiköiden ohjaajille kysymyksiä, joilla täydensimme tutkimustamme. Laadimme kolmen kysymyksen käävakeen (ks. liite 2), johon he vastasivat sähköpostin välityksellä.

Kyselytutkimuksella saadaan kerättyä laaja tutkimusaineisto, sillä on helppo tavoittaa suuri määrä vastaajia. Kyselylomakkeen avulla voidaan säästää tutkijoiden aikaa ja palkkakustannuksia. Perusteellisesti suunniteltu lomake nopeuttaa aineiston käsittelyä ja analysointia. Kyselytutkimuksen analysointiin ja raportointiin on kehitetty aikojensaatossa lukuisia eri menetelmiä ja tapoja, joita tutkijat voivat hyödyntää. Tulosten johtopäätökset voivat koitua haasteeksi, sillä kyselytutkimus sisältää

tiettyjä puutteita. Sen heikkouksia ovat teoreettinen vaatimustaso ja aineiston pinnallisuus. Tutkija ei pääse selventämään kyselytutkimuksen väärinymmärryksiä eikä esittämään mahdollisia jatkokysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 190.)

Hirsjärvi ym. (2007, 190) selventävät, että kyselytutkimuksessa haittana on myös se, että vastaajat eivät aina ole selvillä aiheesta eivätkä ole tutustuneet siihen. Otimme tämän asian huomioon opinnäytetyössämme. Vierailimme tutkimuskoh-teessamme etukäteen ja keskustelimme halukkaiden osallistujien kesken ja esitte-limme aiheitamme. Kartoitimme heidän tietämystään yhteisöasumisesta ja sen vai-kutuksesta mielenterveyteen. Tämän vierailun toteutimme, ennen kuin koronarajoi-tukset tulivat voimaan.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 98) mukaan on tärkeää tutkimusaineistoa kerätessä kiinnittää huomiota henkilöihin, joilta tietoa kerätään, että heillä on tietoa ja koke-musta tutkimusaiheesta. Tällöin kyselyyn vastaavien tulee olla harkitusti valittuja. Tutkimuksessa on mainittava, millä perusteella kyselyyn vastanneet aineistomme tuottajat ovat valikoituneet, koska heidän tulee täyttää tutkimukseen sopivat kriteerit.

Kyselyyn vastanneet olivat mielenterveyskuntoutujia, joilla kaikilla oli kokemusta yh-teisöasumisesta. Osa asui parhaillaan mielenterveyskuntoutujien asumisyksikössä ja osa oli aikaisemmin asunut. Kyselyyn vastanneet olivat Etelä-Pohjanmaan alu-eelta ja vastauksia saimme 10 kappaletta. Teimme kyselyn Webropol -työkalulla ja lähetimme lomakekyselyn (ks. liite 1) sähköisessä muodossa mielenterveyskuntou-tujien asumisyksikköihin.

Kyselylomakkeessa oli 15 kysymystä, joka sisälsi avoimia kysymyksiä. Kysymyslo-makkeemme sisälsi kysymyksiä, joilla pyrimme saamaan selville yhteisöasumisen merkitystä mielenterveyskuntoutujalle. Kysyimme mm. kysymyksiä arjen päiväryt-miin ja asumisen mielekkyyteen liittyen. Ainoat taustatiedot, joita kysyimme, olivat vastaajan ikä ja asumisen pituus nykyisessä yhteisössä. Ennen kysymysten lähet-tämistä pyysimme arviota kyselylomakkeemme kysymyksistä seminaarissa ohjaa-jaltamme ja muilta opiskelijoilta.

Kyselylomakkeen laadinnassa on tärkeää välttää epämääräisyyksiä ja muodostaa kysymyksiä, jotka kyselyyn vastaajat tulkitsisivat mahdollisimman samoin. Kysymysten järjestystä ja määrää tulee harkita siten, että yleisluontoiset kysymykset tulisi sijoittaa alkuun ja tarkemmat kysymykset loppuun. Avoimet kysymykset mahdollistavat vastaajille omien kokemustensa sanoittamisen totuudenmukaisesti ja luo tilaa ilmaista kokemuksiaan omin sanoin. (Hirsjärvi ym. 2007, 196–198.)

Kysymyksiä laatiessamme keskityimme siihen, että ne olisivat selkeitä ja kysymyslomakkeen rakenne olisi johdonmukainen. Pyrimme kysymyslomaketta muodostaessamme siihen, että sen avulla saisimme mahdollisimman syvällisiä vastauksia tutkimukseemme ja tutkimuskysymyksemme pysyisi keskiössä. Kiinnitimme erityistä huomiota, ettei kyselyyn vastanneiden yksityisyydensuoja vaarantunut.

5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Ammattietiikkaa ei voida pohtia pelkästään laadittujen sääntöjen kautta, koska siihen täytyy vahvasti liittää tutkijan oma eettisyys. Aito eettisyys vaatii todellista kiinnostusta eettisiä kysymyksiä kohtaa. Tutkijan tulee haluta toimia eettisissä kysymyksissä oikein, eikä vain toimia laadittujen ohjeistuksien mukaan. (Gylling 2006, 349.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta ohjeistaa, että tutkimusten eettisenä lähtökohdana tulee olla luotettavuus ja uskottavuus, jonka takaa parhaiten hyvien tieteellisten menettelytapojen noudattaminen. Eettisesti kestäväällä pohjalla oleva tutkimus vaatii oikeita toimintatapoja, tietoja ja taitoja tutkimuksessa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu, että toimijat hyväksyvät ja noudattavat toimintatapoja, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Näihin toimintatapoihin kuuluu mm. rehellisyys, luotettavuus ja tarkkuus tulosten esittämisessä, dokumentoinnissa ja arvioinnissa. (Kuula 2011, 34–35.)

Kuula (2006, 11–12) kuvaa etiikkaa päätöksinä ja moraalisinä valintoina, jotka kulkevat koko tutkimusprosessin läpi. Hänen mukaansa tutkimuksessa on tärkeää tarkastella erilaisia tilanteita tapauskohtaisesti ja etsiä niihin soveltuvat ratkaisut, koska

näihin tilanteisiin ei ole aina välttämättä ennalta määriteltyjä toimintatapoja ja eettisiä sääntöjä. Tällöin tutkijan ja tutkittavan suhteen monimutkaistaa se, että siinä tulee ottaa huomioon myös lainsäädäntö.

Tutkimukseen osallistuvien informoinnissa huomioon otettavaa on, että heille tulee antaa tieto tutkimuksesta vastuussa olevista henkilöistä ja tutkimusorganisaatiosta, jotta tutkittavat tietävät, mistä saavat lisätietoa tutkimukseen liittyen. (Kuula 2006, 104.) Tämän vuoksi kiinnitimme erityistä huomiota saatekirjeeseemme, jotta tutkittavat saivat tarpeellisen informaation tutkimuksesta (ks. liite 3). Lisäksi tutustumiskäynnillä esittelimme itsemme yhteistyötaholle, ja pyrimme antamaan selkeän kuvan tutkimuksemme rakenteesta ja tavoitteista.

Tutkittavien kannustamiseksi kannattaa kertoa, millaista uudenlaista tietoa tutkimuksella tavoitellaan tuotettavaksi ja miten tietoa voidaan tulevaisuudessa hyödyntää. Ei ole välttämätöntä kertoa liian yksityiskohtaisesti tutkimuksen asetelmasta tai rakenteesta, mutta tutkimuksen pääpiirteet tulee kertoa, jolloin tutkittavat kykenevät tekemään päätöksen tutkimukseen osallistumisestaan tarpeeksi vahvoin perustein. Varsinkin arkaluonteisia aiheita tutkittaessa on erityisen merkityksellistä kertoa tutkimuksen pääaiheet selkeästi, jotta henkilöt voivat päättää, osallistuvatko he tutkimukseen. (Kuula 2006, 106.) Tutkimukseen osallistuville kerroimme tutustumiskäynnin aikana ja saatekirjeessä, miten tutkimuksen avulla pyrimme tuottamaan uutta tietoa mielenterveysasumispalveluiden kehittämiseen sosiaaalialalle ja nimenomaan yhteisöasumisen vaikutuksista mielenterveyskuntoutujan hyvinvointiin.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan validiteetilla ja reliaabeliuksella. Reliaabelius tutkimustyössä tarkoittaa, että samasta tutkimuksesta saadaan useammalla tutkimuskerralla samankaltaisia vastauksia. Mittaustulokset ovat tällöin toistettavissa eli niillä saadaan yhdenmukaisia vastauksia. Validius on tutkimuksen pätevyyttä kuvaava käsite, se osoittaa tutkimusmenetelmän valmiutta arvioida sitä, mitä tutkimuksessa ollaan selvittämässä. (Hirsjärvi 2007, 226–227.)

5.3 Anonymiteetti

Anonymiteetti tutkimuksessa tarkoittaa olennaisten tunnisteidien poistamista tai muuttamista siten, ettei niistä tunnisteta vastaajaa. Se tehdään aina tapauskohtaisesti. Poistettujen tai muutettujen tunnistetietojen valitsemiseen vaikuttaa mm. tutkimuksen aihe, mahdollisesti ilmenevät taustatiedot ja etukäteen annettu tieto tutkimuksen tavoitteista. Anonymisointi on aineistokohtainen ja se voidaan toteuttaa monella eri tavalla. (Kuula 2006, 200.)

Anonymiteetin toteutuminen tuottaa selkeitä etuja tutkimuksen onnistumiseen, koska tutkimukseen osallistuvien vastaajien anonymiteetin säilyminen lisää vapautta tutkijoille. Tällöin on helpompaa prosessoida tutkimuksen herkkiä seikkoja, koska vastaajia suojelee anonymiteetti, jolloin ei tarvitse huolehtia aiheuttavansa hankaluuksia vastaajalle. Lisäksi anonymiteetti lisää objektiivisuutta tutkimuksessa, koska se edistää kipeiden ja arkaluontoisten asioiden käsittelyä. Tutkijoiden antama vakuus tunnistettavuuden anonymiteetistä kannustaa kyselyyn osallistujia vastaamaan aidosti ja avoimesti, joka edistää tutkimuksen informaation keräämistä. (Mäkinen 2006, 114.)

Tutkijoiden tulee panostaa siihen, että tutkimukseen osallistuvien anonymiteetti säilyy niin, kuin tutkijat ovat vakuuttaneet. Tällaisia ehdottomia vakuuksia ei pystytä antamaan, mutta se tulee olla tavoiteltava lopputulos, johon tutkijat aina pyrkivät. Tutkijoiden tulee huolehtia, ettei anonymiteetti käänny vasten tarkoitustaan, jolloin vastaajat käyttävät anonymiteettia suojana, jonka takaa he voivat esittää asiattomia kommentteja tai väitteitä toisista ihmisistä tai organisaatioista. (Mäkinen 2006, 115.)

Tutkimuksessamme olemme pyrkineet erityiseen huolellisuuteen, jottei tutkimusmateriaaliamme pysty tunnistamaan vastaajia. Tutkimuksessamme emme käyttäneet kenenkään henkilötietoja, emmekä yksilöineet ketään vastaajaa, sukupuolen tai asuinpaikkakunnan mukaan. Olemme myös olleet tutkimuksen aikana huolellisia, ettemme ole tuoneet esille yhteistyökumppanimme tietoja, jolloin vastaajien henkilöllisyys voisi olla yhdistettävissä tai tunnistettavissa.

5.4 Analyysimenetelmä

Käytimme tutkimuksessamme analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Kokosimme vastaukset avoimista kysymyksistä taulukoihin, jotka esittelemme tutkimustulokset luvussa. Halusimme esitellä taulukot yhdessä tulosten kanssa, koska koimme sen selkeyttävän aineiston analyysiä. Taulukot sisältävät vastaukset yhdestä tai useammasta kysymyksestä. Analysointi toteutettiin hyödyntäen induktiivista tapaa, joka tarkoittaa, että päättely tapahtuu aineistolähtöisyyden kautta (Hirsjärvi & Hurme 2006, 136).

Tutkimme kyselyvastauksia ja nostimme sieltä esille useasti nousseita teemoja. Teimme redusointia eli etsimme vastauksista pelkistettyjä ilmauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymykseemme. Yhdistimme samaa teemaa kuvailevat aiheet alaluokiksi, mikä tarkoittaa, että alkuperäisaineiston ilmaukset on luokiteltu alaluokiksi (ks. taulukko 1). Käsitteiden ryhmittelyssä eli klusteroinnissa, materiaali kiteytyy, koska aineisto sisällytetään yleisimpiin esille nousseisiin teemoihin. Luokittelu etenee siten, että yläluokat muodostuvat alaluokkia yhdistelemällä ja pääluokka muodostuu yläluokkia yhdistäen. Pääluokkien muodostamista kutsutaan abstrahoinniksi, jossa muodostetaan teoreettisia käsitteitä aineistosta nousseen tiedon perusteella. Abstrahointia kuvaillaan tapahtumaketjuksi, jossa tutkijat rakentavat kokoamiensa teemojen kautta kuvauksen tutkimuskohteesta. Sisällönanalyysia tehtäessä tutkijoiden tulee säilyttää yhteys alkuperäisaineistoon ja abstrahointia tehdään yläluokkia yhdistelemällä niin pitkään kuin aineistosta materiaalia riittää. Klusterointi tulkitaan osaksi abstrahointiprosessia. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–127.)

Avasimme kyselylomakkeen aineistoa suoria lainauksia käyttäen. Suoralla lainauksella tarkoitetaan tarkkaa sana- tai fraasiotosta tutkimusaineistosta. Suoria lainauksia huolellisesti käytettäessä ne tuovat lisäarvoa tutkimuksen tulosten esittämiseen. On kuitenkin huomionarvoista, että epätarkasti tai huolimattomasti käytetyt suorat lainaukset ovat haitaksi tutkimuksen tulosten esittämiselle. (Magdalinski 2013, 125–126.)

Ohjaajien aineistoa analysoidessamme käytimme erilaista analyysitaulukkoa. Taulukkoon lisäsimme ala-, ylä- ja pääluokan lisäksi alkuperäisilmaukset. Alkuperäisilmaukset olivat ohjaajien sähköpostivastauksista suoria lainauksia, joita tarpeen vaatiessa lyhensimme niin, että vastauksista ilmeni oleellinen sisältö.

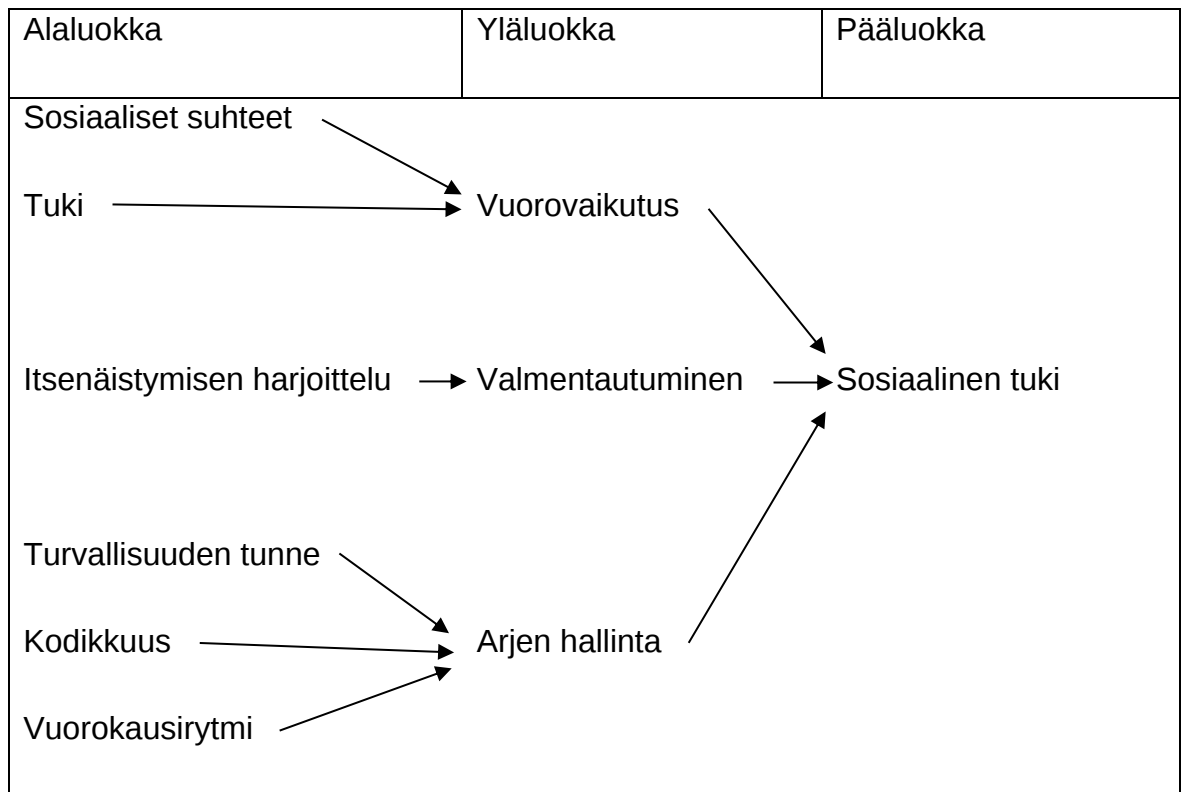
6 TUTKIMUSTULOKSET

Aineistomme koostuu kymmenestä vastauksesta, jotka keräsimme kyselylomakkeella mielenterveyskuntoutujilta, joilla kaikilla on kokemusta yhteisöasumisesta. Taustatietona kyselylomakkeessa kysyttiin vastaajan ikää ja ikäjakauma oli 19-45 vuotta. Vastaajat olivat asuneet yhteisömuotoisessa asumisyksikössä kolmesta kuukaudesta kuuteen vuoteen. Tutkimustulosten pääteemoiksi nousi mielenterveyskuntoutujien vastauksista sosiaalinen tuki, yhteisövalmennus, yhteisvastuu ja muutokset elämässä. Täydensimme aineistoa mielenterveysasumispalveluiden ohjaajien vastauksilla, jotka keräsimme kyselylomakkeella. Ohjaajien pääteemoiksi muodostui ammatillinen kuntoutus/yhteisön tuki ja resurssien riittävyys/inhimillisyys.

6.1 Sosiaalinen tuki

Sisältöanalyysistä (ks. taulukko 1) nousi esille sosiaalisen tuen merkitys, kun kysyimme, mitkä ovat tärkeimpiä syitä yhteisöasumisen mielekkyydelle mielenterveysasumispalveluissa.

Taulukko 1. Sosiaalinen tuki

Vastaajat toivat esille turvallisuuden tunteen ja arjen säännöllisyyden tärkeyden. Vastauksista kävi ilmi myös myönteisten sosiaalisten suhteiden merkitys osana mielenterveyskuntoutumisprosessia. Monet vastaajat korostivat nimenomaan sosiaalisten suhteiden olevan myönteisiä, ja jotkin mainitsivat saaneensa hyvän ystävän muista kanssa-asujista. Osa vastaajista näki tärkeänä, että sai asumisyhteisössä olla oma itsensä ja toteuttaa itseään haluamallaan tyylillä. Vastauksista nousi esille, miten yhteisöasumisen tuki mahdollisti heidän valmentautumisensa itsenäiseen elämään ja antoi tilaa opetella uusia arjenhallintaitoja. Vastaajat kertoivat saavansa apua sitä tarvittaessa, ja useat myös kokivat sen tarpeelliseksi.

Koska täällä on oma huone ja siitä saa oman näköisensä sekä saa liikkua niin kuin haluaa, saa oman rauhan ja harjoitella itsenäistä asumista.

Vastaaja toi esille vapauden liikkua kuten haluaa, mutta koki kuitenkin saavansa yksityisyyttä sitä tarvitessaan. Vastauksista nousi esille myös kuvaukset siitä, miten ei olla vielä valmiita asumaan itsenäisesti. Tuen tarve ja itsenäiseen elämään valmentautuminen nousivat myös esille.

Se tosiaan, että on sosiaalista elämää ympärillä ja ohjaajien ja koko yhteisön tuki koko ajan tarjolla. Päivärytmi ja selvä struktuuri. Mukavat ihmiset.

Myös ohjaajien tuki nähtiin tärkeänä asiana siihen, että viihtyi asumisyksikössä. Koko yhteisön tuki vuorokaudenympäri koettiin merkityksellisenä. Asumisyksikön sosiaalinen elämä havaittiin tärkeänä ja merkityksellisenä viihtyvyyden kannalta. Päivän rakenne ja arkirytmä oli avainasemassa monen vastaajan kohdalla. Vastaajat kokivat arkirytmän positiivisena ja hyödyttävänä asiana.

On kivoja ihmisiä enkä voi asua vielä yksin.

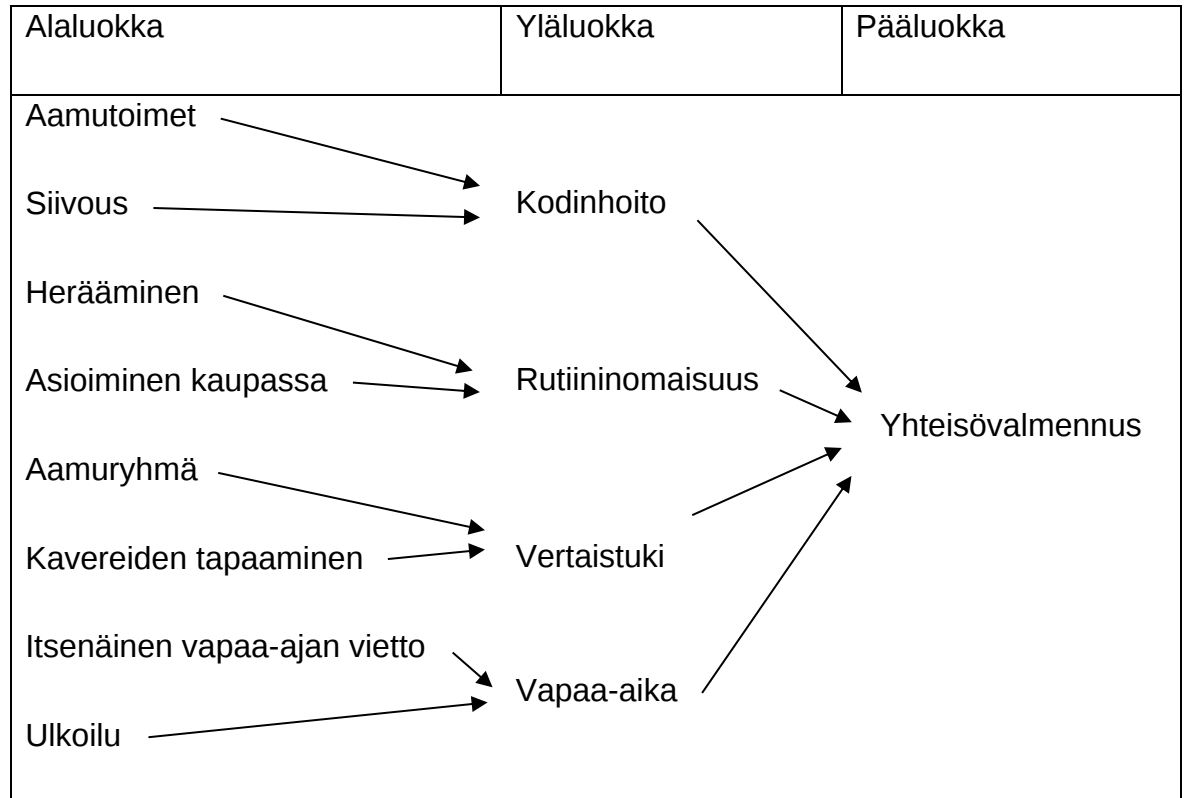
ehkä kun tää porukka täällä ja kodinmukaisuus ja sain muutaman hyvän ystävän täältä

Useat vastaajat korosti kanssa-asujien miellyttävyyttä. Kanssa-asujat koettiin mukavina, kivoina ja hyvinä ihmisinä. Porukkaan kuuluminen tuotti osallisuutta vastaajien keskuudessa, joka lisäsi asuinvihtyvyyttä. Vuorovaikutus ilmentyi yhdeksi tämän kysymyksen pääluokaksemme, koska vastauksissa ilmeni asukkaiden keskinäinen kanssakäyminen ja asioiden jakaminen sekä yhteisten aktiviteettien tuottaminen.

6.2 Yhteisövalmennus

Pyysimme mielenterveyskuntoutujia kuvailemaan heidän tyypillisiä arkipäivän toimintojaan. Taulukossa 2 on kuvailtu vastauksista nousseet asiat.

Taulukko 2. Yhteisövalmennus

Vastauksista nousi esille säännöllinen rytmi, jota vastaajat pitivät arvossaan. Heillä oli asumisyksikössä päivärytmi, joka tuki heidän säännöllistä arkirytmiansä. Lähes kaikki vastaajat kertoivat osallistuvansa aamuryhmään päivittäin, ja osalla se oli syy, miksi herätä aamuisin. Vastauksissa tuotiin myös esille tiettyjä rutiineja, kuten päivittäinen ulkoilu ja asumisyksikön yleisestä siisteydestä yhdessä huolehtiminen. Yksi vastaajista kertoi ryhmiin kokoontumisia olevan kolme päivässä ja loppupäivä vapaata. Nämä ryhmät olivat asumisyksikön työntekijöiden ohjaamia ja osa yhteisövalmennuksen keskeistä ideologiaa.

aamupala, pikku tauko, lenkki, ruoka, 1ryhmä, jonkun ajan päästä 2 ryhmä sitten kahvi. sen jälkeen oma aika, joka kuluu minulla koneella.

Aamulla herääminen aamuryhmään yhdeksäksi. Sitten aamutoimet + puolen tunnin lenkki ja jokaiselle arvottu tehtävä (esim. vessan pesu, ruoanlaitto, pölyjen pyyhintä...) jonka jälkeen lounas. Pieni tauko, sitten ensimmäinen ryhmä, sitten tauko ja sittem viimeinen ryhmä. Sen jälkeen loppupäivä vapaata. Iltaisin siivoilen, kirjoittelen, makoilen ja katselen sarjoja/videoita, käyn pihalla tai vain olen. Tai näen kavereita.

Vastauksista nousee esille päivittäinen ryhmätoiminta ja ammatillinen ohjaus. Jokaiselle asukkaalle on arvottu päivittäinen vastuualue, jolla tuetaan heidän osallistumistansa yhteisten asioiden hoitamiseen. Nämä vastuualueet ovat arjen sujumisen kannalta välttämättömiä, ja niitä jokainen itsenäisestikin asuva joutuu tekemään. Vastaaajilla oli iltaisin aikaa tehdä omia arkipäiväisiä toimia.

Aamutoimia, lenkkeilyä, erilaisia työtehtäviä, ohjaajien pitämiä ryhmiä jne.

Vastaaaja näki arjen toiminnot työtehtävinä, ryhmien ja näiden tehtävien jälkeen he tuottivat saavansa viettää vapaa-aikaa.

Yleensä käyn paljon valokuvaamassa sekä pelaan tietokoneella. Lenkillä käyn päivittäin ja asioin omatoimisesti kaupassa ym. Siivoan aina tiistaisin oman huoneeni, joka on todella helppoa ja palkitsevaa.

olen paljon kavereiden kanssa ja teen arkihommia, käyn itse apteekissa, kun pitää.

Vapaa-ajan viettotapoina mainittiin useaan kertaan tietokoneella pelaaminen tai elokuvien katselu. Jotkut kertoivat kuluttavansa aikaa tietokoneella. Liikunta kerrottiin olevan tärkeässä asemassa päivittäisessä elämässä usean vastaajan kohdalla. Kyselystä nousi esille omatoiminen kaupassakäynti ja erityisesti, että sen pystyy toteuttamaan itsenäisesti. Eräs vastaaja mainitsi valokuvaavansa paljon. Tyypillisessä arkipäivän kuvailemisessa nousi esiin kavereiden tapaaminen ja heidän kanssaan vietetty aika.

6.2.1 Yhdessä tehtävät asiat

Edellistä kappaletta täydentääksemme kerromme kyselyyn vastanneiden kuvauksia, mitä kaikkea he tekevät yhdessä asumisyksikössä. Vastauksista nousi monia

erilaisia aktiviteetteja, joita he tekivät yhdessä. Osa aktiviteeteista tehtiin asumisyksikössä ja jotkut toisinaan myös ulkopuolella.

dokumentteja elokuvia öö siivousta ja kokkausta ja älypöytä, keskusteluja ja lenkkejä myös

yhteisökokous, siivoukset, television katselu

Yhteistä tekemistä oli mm. elokuvien katselu, kokkaus, siivous, lenkkeily ja keskustelut. Vastaajat kertoivat pitävänsä yhteisökokouksia.

Järjestetään erilaisia retkiä. Katsotaan televisiota, elokuvia. Pelataan korttia, ulkoillaan joskus. Vietetään aikaa, jutellaan.

Vastauksista ilmeni, että he kävivät retkillä asumisyksikön ulkopuolella ja niiden teemat vaihtelivat. He myös viettävät aikaa yksikössä pelaillen esim. korttia. Sosiaalinen kanssakäyminen ja keskustelu nousi monessa vastauksessa esiin.

6.2.2 Yhteisen tekemisen vaikutus hyvinvointiin

Pääasiassa vastaajat kokivat yhteisen tekemisen vaikuttavan positiivisesti heidän hyvinvointiinsa, mutta myös muutamassa vastauksessa nousi esille epäily yhteisen tekemisen merkityksestä hyvinvointiin.

minun osalta sei vaikuta niin paljon, mutta ehkä tuntuu, että kuuluu johonkin isonpaan.

että ei makaa sängyssä koko päivää

Tulee pirteämmäksi, samalla, kun voi jutella halutessaan muiden asukkaiden ja ohjaajien kanssa. Yhteisistä mukavaa tekemistä.

Vastaaja kokee kuuluvansa johonkin isompaan, mutta ei näe sen vaikutusta hyvinvointiinsa omalta osaltaan. Yhteinen tekeminen nähtiin myös kannustava elementtinä aktiviteetteihin osallistumiseen. Tärkeänä positiivisena muutoksena viireystsoon koettiin, kun oli mahdollisuus keskustella ohjaajien tai asukkaiden kanssa.

On vaikeaa olla yksin,joten vaikuttaa se paljon

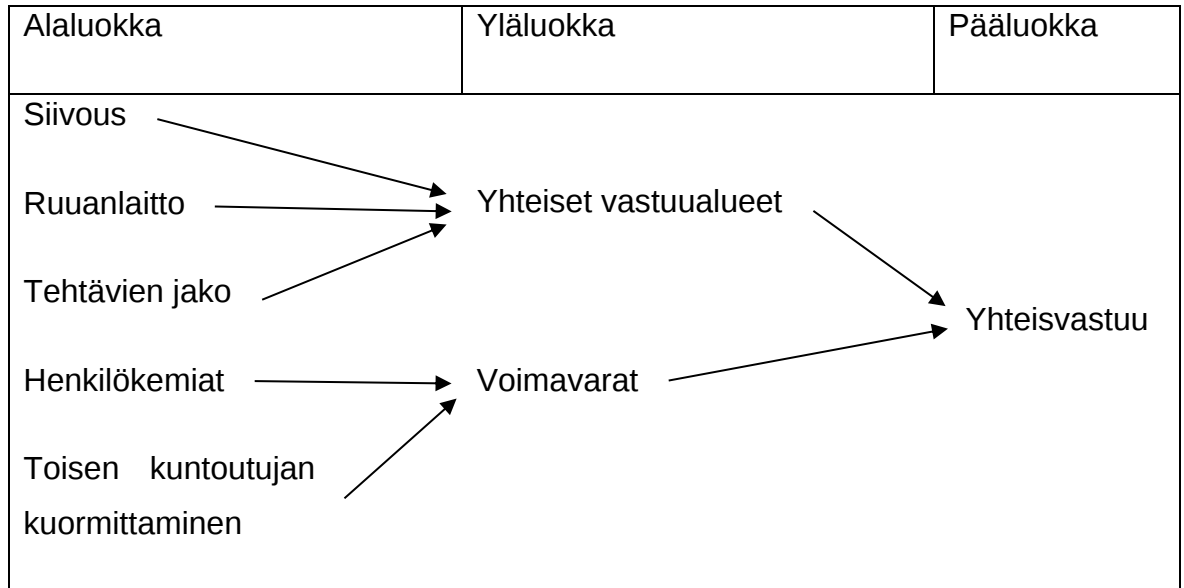
Kyllä se vaikuttaa positiivisesti. Tulee oikeasti tehtyä asioita. :)

Vastauksista nousi esille, että muiden ihmisten läsnäolo vaikuttaa hyvinvointiin, kun yksinolo tuottaa haasteita. Yhteisössä asuminen vaikutti myös siihen, että mielen-terveyskuntoutujien aktiivisuus voimistui, koska muiden kanssa yhdessä tekemiset siirtyvät helpommin ajatuksista teoiksi.

6.3 Yhteisvastuu

Avaamme tässä luvussa yhteisöasumisen haasteita, joita tuli esille tutkimukses-samme. Haasteet jakautuivat arkisten tehtävien hoitamiseen ja asukkaiden keski-näiseen kanssakäymiseen. Yhteisöasumisen haasteita kuvaavaksi pääluokaksi muodostui yhteisvastuu (ks. taulukko 3). Yhteisvastuun määrittelimme pääluokaksi, koska se kuvaa mielestämme parhaiten tämän koko taulukon teemaa. Yhteisössä eläminen vaatii mielestämme jokaisen asukkaan vastuunkantoa, jotta eläminen siellä onnistuu.

Taulukko 3. Yhteisvastuu

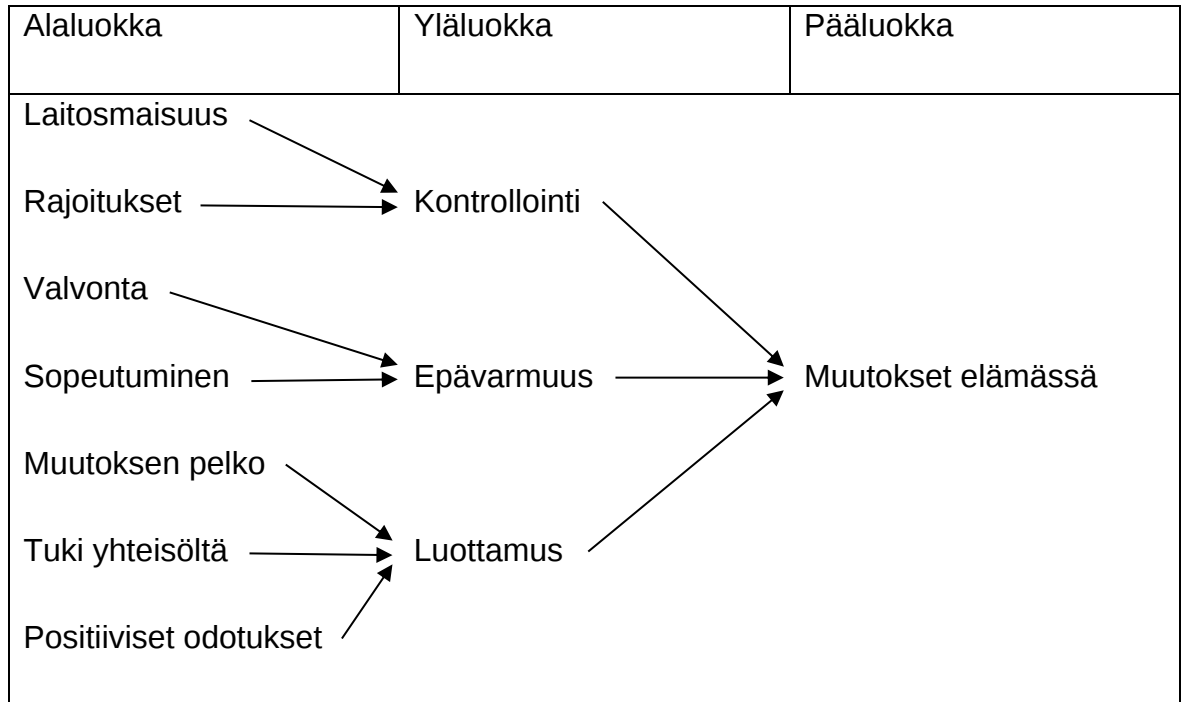

Kielteiksi asioiksi nousi tehtävien jakaminen, joissa koettiin epäoikeudenmukaisuutta asujien kesken. Yhteiset vastualueet olivat yhteisesti sovittuja, mutta silti ne aiheuttivat erimielisyyksiä yhteisössä. Vastauksista nousi ilmi henkinen kuormittuminen, jonka aiheutti toisten asukkaiden ongelmien käsittely. Omien haasteiden käsittely koettiin jo kuormittavana, eikä tällöin jäänyt voimavaroja muiden asukkaiden huolien selvittelyyn. Kuormittavien asioiden jakamista yhteisössä ei aina koettu hyvinvointiin positiivisesti vaikuttavana. Ihmisten erilaisuus koettiin luovan erimielisyyksiä, mutta vastaajat eivät sitä tarkemmin eritelleet. Tehtävien jakaminen kodinhoidollisissa asioissa oli yleinen erimielisyyden aihe. Erityisesti siivouksessa ja ruuanlaitossa koettiin epäreilua jakautumista asukkaiden kesken.

6.4 Muutokset elämässä

Kuvailemme tässä kappaleessa asukkaiden vastauksia odotuksista ja ennakkoluuloista yhteisöasumista kohtaan. Taulukossa 4 on vastauksista esille nousseita asioita. Vastaukset koostuivat myönteisistä ja epäilevistä odotuksista yhteisöasumista kohtaan. Ennakkoluulot kohdistuivat ajatuksiin, että mielenterveyskuntoutujien yhteisöasumisessa asumista kontrolloitaisiin. Vastaajilla oli ennakkoluuloja, joista ilmeni epävarmuutta yhteisöasumista kohtaan ennen muuttamista. Useammalla vastaajalla oli kuitenkin myös luottamusta yhteisöasumista kohtaan.

Taulukko 4. Muutokset elämässä

Yleisesti mielenterveysasumispalveluista muodostuu mielikuva, joka korostaa laitospaistista asumista, jossa on tarkat rajoitukset ja valvonta. Tässä tutkimuksessa sama mielikuva ilmeni ja sen nähtiin luovan ennakkokäsityksiä yhteisöasumisesta. Monet asukkaat ennakkoluuloista huolimatta tiedostivat asumispalveluissa olevan potentiaalin, sosiaalisten verkostojen laajuuden ja sosiaalisen pääoman mahdollisen kasvamisen.

Paljon. Kuulin tällöisten paikkojen olemassaolosta varmaan viikkoa ennen kuin muutin ja ajattelin, että no voin just ja just käydä katsomassa, että minkälainen paikka. Kuulosti tosi inhottavalta ja laitokselta, mutta heti muuttui, kun kävi katsomassa

että tämä olisi hyvin laitospaistista ja että tulisi olemaan perseestä olla ilman konetta ja muuta elektroniikkaa monta tuntia

Että täältä ei saisi liikkua mihinkään ja että täällä valvottaisiin jatkuvasti tekemisiä

Vastauksissa korostui ennakkoluulot laitosmaisuuudesta, jolloin asukkaiden vapaa-aikaa myös rajoitettaisiin ja valvottaisiin asumisyksikön taholta. Mielikuvat laitospuutteesta ja valvonnasta loivat vastaajille negatiivisia odotuksia. Nämä ennakkoluulot lieventyivät asumisyksikköön tutustumisen jälkeen.

Oli epävarmuutta siitä, miten sopeutuisin uuteen yhteisöön

En olisi aluksi halunnut muuttaa

Vastaajilla oli epävarmuutta sopeutumisesta yhteisöön ja haluttomuutta muuttaa asumisyksikköön. Vastauksista ilmeni myös epäusko yhteisöasumista kohtaan, vastaajat eivät uskoneet pystyvänsä asumaan pitkään muiden kanssa. Eräs vastaajista oli epäileväinen, miten pystyy ennakkoluulottomasti suhtautumaan muihin mielenterveyskuntoutujiin.

Että viihtyisin yhteisöasumisessa

Sitten toki,, kun muutti niin odotti saavansa uusia kavereita tukea yhteisöltä

kun muutin tänne niin odotin sitä, että on turvallinen olo, muuten ei ennakkoluuloja, tietenkin jännitti.

Useampi vastaaja oli ennakkoluuloton yhteisöasumista kohtaan ja odotti saavansa yhteisöltä tukea ja turvaa. Odotukset olivat näiden vastaajien kesken positiivisia, ja yhteisöasuminen nähtiin hyvänä mahdollisuutena sen hetkiseen elämäntilanteeseen ja kuntoutumisen edistämiseen. Yhteisön koko koettiin sopivaksi. Yhteisön suurempi asukasmäärä koettiin negatiivisena asiana. Uudet asukkaat odottivat saavansa yhteisöstä elinikäisiä kavereita.

6.5 Ohjaajien näkemykset yhteisöasumisesta

Teimme täydentävän kyselylomakkeen (ks. liite 2) mielenterveysasumispalveluiden ohjaajille. Kyselylomakkeeseen laadimme kolme avointa kysymystä, joilla pyrimme saamaan tutkimukseemme ohjaajien näkemyksiä mielenterveysasumispalveluista.

Tiedustelimme ensin ohjaajien mielenkiintoa vastata kysymyksiin puhelimitse. Ohjaajien osoitettua mielenkiintonsa, lähetimme heille kyselylomakkeen sähköpostin kautta. Ohjaajat vastasivat kysymyksiin kootusti yhdellä sähköpostilla.

6.6 Ammatillinen kuntoutus ja yhteisön tuki

Ohjaajien vastauksista nousi esille, että asumisyksikössä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat vapaaehtoisuus asiakkuuteen, ja asukkaiden mahdollisuus vaikuttaa kaikkeen yhteisön toimintaan (ks. liite 4). Tällöin myös suvaitsevaisuus ja salliva ilmapiiri sekä yhteisöstä syntyvä vertaistuki tukevat asukkaiden toipumisprosessia. Ohjaajat korostivat sitoutumisen merkitystä ohjaajien työotteessa, joka välittyy asukkaille, luoden myös heille luottamusta omaan kuntoutumiseen. Usko omaan tekemiseen nousi esille vastauksista, mikä osaltaan muodostuu pitkänajan kokemuksista yhteisöasumisen positiivista vaikutuksista.

Turvapaikka ja turvallisuuden tunne on yks kuntoutumisen mahdollistava tekijä

Ohjaajat kertoivat, että yhteisö luo turvaa ajankohtiin, jolloin ohjaaja ei ole tavoitettavissa. Tällöin yhteisöstä saa tukea myös silloin, kun asukkaat liikkuvat yhdessä asumisyksikön ulkopuolella. Ohjaajien vastauksista nousi esiin myös ohjaajien järjestämä ulossuuntautunut toiminta, jolla heidän mukaansa saadaan liikkeelle myös helposti yksin jääviä asukkaita. Toipumisorientaatio nähtiin olevan keskeisessä asemassa asumisyksikössä ja, se on mahdollistanut asukkaat vaikuttamaan kaikkeen asumisyksikön toimintaan.

Ohjaajat luonnehtivat, että asumisyhteisö on ympäristö, jossa on hyvä harjoitella sosiaalista kanssakäymistä turvallisesti. Asumisyksikössä luodut ihmissuhteet voivat olla kuntoutujalle kantava voima yhteisöasumisen jälkeen, monet asukkaat ovat kertoneet rakentaneen pysyviä ihmissuhteita yhteisöasumisen avulla.

6.7 Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden tulevaisuus

Ohjaajien vastauksista nousi esille (ks. liite 5) ohjaajien huoli kuntien tavoitteesta, jossa kaikki kuntoutujat asuisivat itsenäisesti, jolloin palvelut tarjottaisiin omaan asuntoon. He korostivat, että itsenäisesti asuva ei välttämättä kykene luomaan sosiaalisia suhteita tai lähtemään pois asunnostaan. Ohjaajat totesivat, että ihminen kyllä selviää itsenäisesti, mutta jos elämänlaatu heikkenee itsenäisen asumisen vuoksi, niin onko se silloin riittävää elämänlaadun kannalta, että ihmiset vain selviytyvät arjessaan. Ohjaajat kertoivat, että yhteisöasumisen kautta ihmiset saavat välittömän tuen ja turvan paremmin kuin itsenäisen asumisen kautta.

Ohjaajat kehittäisivät yhteisöasumista suuntaan, jossa mielenterveyskuntoutujilla olisi mahdollisuus jatkaa yhteisöasumista jossain muodossa läpi elämän. Ohjaajat näkivät, että tulevaisuudessa yhteisöasuminen voisi jatkua kevyemmin resursoituna eli kuntoutujan muuttaessa asumisyksiköstä pois, hänellä olisi edelleen mahdollisuus käydä asumispalveluissa tarpeensa mukaan. Heiltä nousi esiin myös taloudelliset kysymykset, kuten kuntien myöntämät lyhyet maksusitoumukset, jotka tavoittelevat asiakkaan mahdollisimman pikaista siirtymistä omaan asuntoon. Ohjaajat olivat sitä mieltä, että taloudellisia säästöjä mielenterveyspalveluissa joudutaan tekemään tulevaisuudessa ja, se tulee vaikuttamaan mahdollisuuksiin tarjota yhteisöasumista mielenterveyskuntoutujille.

Ohjaajat nostivat esille, että mielenterveyskuntoutujien yhteisöasuminen on väliaikainen asumismuoto enemmistölle, joka tavoittelee itsenäistä asumista, työtä tai koulutusta. Kuitenkin ohjaajien vastauksissa korostui se, että osa asiakkaista tarvitsevat työssäkäyntiin yhteisön tukea, koska arki ja työ yhdessä ovat liian kuormittavia itsenäisesti suoritettavaksi. Tähän haasteeseen ohjaajat ehdottivat ratkaisuksi välivuokra-asuntoa, johon kuntoutuja siirtyisi asumisyksiköstä. Tässä välivuokra-asunnossa jokaisella olisi oma huone ja yhteisön tuki. Tämä estäisi ohjaajien mukaan sen, että asiakkaat eivät jäisi yksin asumisyksiköstä lähdettyään. Monen mielenterveyskuntoutujan suurin haaste on yksin jääminen, joka aiheuttaa psyykkisten oireiden lisääntymistä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia yhteisöasumisen vaikutusta mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin. Mielenterveyskuntoutujien vastauksista koostettujen taulukoiden avulla teemoiksi nousivat esille pääluokat kuten sosiaalinen tuki, yhteisövalmennus, yhteisvastuu ja muutokset elämässä. Muutoksilla elämässä tarkoitettiin vastaajien odotuksia ja ennakkoluuloja yhteisöasumista kohtaan. Vastaajien tuloksien perusteella voidaan kuitenkin todeta, että yhteisöasumisen vaikutukset hyvinvointiin koettiin enimmäkseen positiivisena. Merkittävimpinä asioina nousi esille mm. vuorokausirytmä, yhteisön tuki ja turvallisuuden tunne.

Tutkimuksemme tuloksista päättelimme mielenterveyskuntoutujien kohdalta asuin-ympäristön merkityksen korostuneena, koska sosiaalisen tuen ja turvan merkitys on oleellinen kuntoutusprosessin onnistumisessa. Aukkaat omalla läsnäolollaan luovat turvallisuuden tunnetta toisilleen, mikä lisää elämähallintataitoja ja mahdollistaa vapaa-ajan toimintaa. Tutkimukseemme osallistuneet mielenterveyskuntoutujat kokivat merkityksellisenä, että he saavat yhteisöstä ympärivuorokautisen tuen, vaikka ohjaajat ovat vain osan päivästä paikalla. Hokkasen (2009, 333–334) mukaan yhteisön tietoisuuden päivittyminen edesauttaakin valtaistumista, joka kehittää myös yhteenkuuluvuuden tunnetta. Hän kertoo myös, että valtaistumisprosessi vaatii käynnistyäkseen jäseniltä luottamusta itseensä ja vaikutusmahdollisuuksiinsa. Voimme tämän tutkimuksen avulla johtaa ajatusta, että voimaantuminen toteutuakseen tarvitsee tuekseen ohjausta ohjaajilta ja tukea muilta asukkailta.

Yhdeksi pääluokaksi nousi ammatillinen yhteisövalmennus, joka koostui ohjaajien järjestämistä ryhmistä, joiden tavoitteena oli asukkaiden elämähallinta- ja vuoro-vaikutustaitojen kehittäminen. Näemme tämän tutkimuksen tulosten perusteella tällaisen tavoitteellisen muutostyön yhdeksi keskeisimmäksi lähtökohdaksi kuntoutumisprosessissa. Pohjolan ym. (2017, 52–55) mielestä tavoitteellinen muutostyö ja siitä muodostuva valtaistuminen on yksi sosiaalityön tärkeimpiä kulmakiviä. Tällöin voidaan myös käsittää valtaistumisen lähtevän yksilöstä itsestään, mutta se lähtökohtana on myös muutos yhteisössä ja yhteiskunnassa.

Mielenterveyskuntoutujat tulee nähdä aktiivisina toimijoina, jotka ymmärtävät ryhmätoiminnan merkityksen ja tavoitteellisuuden ja pystyvät näkemään siinä merkityksiä. Kuntoutujat ovat vuorovaikutuksessa toisten asukkaiden kanssa, jolloin he jakavat yhteiset tavoitteet sekä päämäärät. Eriävät tai epäselvät tavoitteet voivat aiheuttaa väärinymmärryksiä ryhmässä ja, tällöin seuraukset eivät kohtaa tavoitteiden kanssa. (ks. Jyrkämä 2001, 301.)

Yhteisvastuu ilmentyi tutkimuksestamme, kun vastaajat tuottivat tietoa asumisen haasteista. Yhteisvastuu rakentuu tutkimustuloksissamme yhteisön päivittäisistä toimista, kuten mm. siivouksesta ja ruoanlaitosta ja täten voidaan johtaa ajatusta, että yhteisvastuu voidaan nähdä yhtenä yhteisöasumisen haasteena, mutta toisaalta se on asukkaita yhteen hitsaava ja arjen välttämätön toiminta. Tutkimuksen tulosten mukaan yhteisöasuminen onnistuakseen tarvitsee avointa keskustelua, jolla voidaan sopia ennalta yhteisistä vastuista ja niiden tasaisesta jakautumisesta. Yhteisöasuminen vaatii ymmärrystä yksilöiden odotusten ja yhteisön ehtojen välillä (Jolanki & Kröger 2013, 89–90). Tuloksia analysoidessamme muodostimme taulukon, jossa pääteemaksi muodostuu yhteisvastuu ja jonka alaluokkana on mielenterveyskuntoutujien voimavarat. Suuntaa antavien tulosten mukaan yhteisvastuuseen liittyy mielenterveyskuntoutujien voimavarat, jotka rakentuvat sosiaalisista suhteista. Nämä suhteet voivat tulostemme perusteella toimia myös kuormittavana kuntoutujalle, jolloin on ensiarvoisen tärkeää, että asukkaat huomioisivat kuormittamasta toisia asukkaita liikaa. Voimme päätellä, että toisten huomioiminen on myös yhteisvastuullista toimintaa.

Yhteisöllisiä mielenterveysasumispalveluita kohtaan liittyy tulosten mukaan ennakoluuloja, jotka liittyvät asumisen laitosmaisuteen, kontrollointiin ja yhteisössä toimimiseen. Yhteisöasumiseen liittyvät mielikuvat kuvasivat vastaajien muutoksen pelkoa ja epäilystä siitä, miten sopeutuu yhteisöön. Ennakoluulot ja pelot poistuivat muuton jälkeen. Yhteisöasumiseen liittyvät epäilyt asumismuodon velvoittavuuksista ja säännöistä luovat ymmärrettävästi ennakoluuloista mielikuvaa yhteisöasumista kohtaan. Yhteisasumista tulee käsitellä arkisesti yhteistoiminnan ja yhdessä olemisen kautta. Tällöin aatteelliset mielle yhteydet, kuten vertaukset lahko- ja kommuniasumiseen poistuvat ja ihmiset eivät enää koe leimaantuvan muuttaessaan yhteisölliseen asumispalveluyksikköön. (ks. Helamaa & Pylvänen 2012, 35–36.)

Vuorokausirytmien merkitys voidaan päätellä yhdeksi merkittävimmistä hyvinvointia edistävästä tekijöistä mielenterveysasumispalveluissa. Vuorokausirytmien koettiin tukevan elämänhallintaa, joka on kuntoutusprosessia edistävää. Kuntoutusprosessiin kuuluvat toiminnot, kuten ryhmätoiminta vaatii selkeän päivärytmin. Toimijuus-käsite on merkittävässä asemassa mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisprosessissa ja se liitetään kuvaamaan elämänhallintaa, jota säännöllinen vuorokausirytmien tukee (Eteläpelto ym. 2011, 12).

Malaska (1994, 1) kuvailee, että yksi kestävä kehityksen tavoiteltava piirre on turvallisen elämän mahdollistaminen. Tämän tavoitteen näemme tavoiteltavana ja tutkimuksessamme turvallisuuden kokeminen nousi yhdeksi teemaksi. Turvallisuuden kokemus nähdään muodostuvan yhteisöllisyydestä ja yhteiset myönteiset kokemukset lisäävät me-henkeä (ks. Hyyppä 2002, 15–30).

Tutkimuksemme täydentävä materiaali, joka kerättiin asumispalveluyksikön ohjaajilta, korosti ammatillisen kuntoutuksen ja yhteisön tuen merkitystä hyvinvointia edistävinä tekijöinä asumispalveluissa. Vapaaehtoisuus nähtiin lähtökohtana palveluun sitoutumisessa ja kuntoutusprosessin onnistumisessa. Asumispalveluiden tulevaisuus nähtiin ohjaajien mielestä haasteellisena, jossa korostui huoli resurssien riittävyydestä ja siitä, miten inhimillisyys palveluiden järjestämisessä huomioidaan ja varmistetaan.

Ohjaajat nostivat yhdeksi keskeisimmäksi hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavaksi tekijäksi vapaaehtoisuuden asiakkuuteen. Näemme vapaaehtoisuuden ensiarvoisen tärkeänä muutostyössä ja luomaan sisäistä motivaatiota oman terveyden edistämiseen. Toipumisorientaatio korostuu asumisyksikön toiminnan lähtökohtana ja asukkaiden kesken vallitsee suvaitsevaisuus ja sallivuus - asukkaat saavat vaikuttaa asumisyhteisön toimintaan - mikä lisää heidän toimijuuttansa, jonka he kokevat myös voimaannuttavana. Laitila (2019) näkee toipumisorientaation mielenterveys-työssä niin, että asiakkaalla on myös päätäntävaltaa omasta kuntoutusprosessista ja hänen asiantuntijuutensa omasta tilanteestaan otetaan huomioon. Tällöin tavoitteena ei ole kokonaan parantuminen, vaan keskiössä on kuntoutujan selviytymiskeinojen kehittäminen, jotta hän voisi elää mahdollisimman täysivaltaista elämää.

Jolanki ja Kröger (2013, 89–90) kuvailevat, että pelkästään yhteisten tilojen rakentamisella ei välttämättä saavuteta yhteisöllisyyttä, jos ei ymmärretä, mitä yhteisöllisyys vaatii rakentuaan. Ohjaajat luovat omalla asenteellaan ilmapiirin, jossa uskotaan vertaistuen ja yhteisöllisyyden voimaan. Tämä välittyy kuntoutujille ja se puolestaan vahvistaa heidän uskoaan yhteisöasumisen positiiviseen vaikutukseen hyvinvointiinsa. Ohjaajilla on tärkeä rooli ilmapiirin luomisessa, jotta voidaan puhua avoimesti ja yhteisesti vaikeistakin asioista. Ohjaajat pitävät huolen omalta osaltaan, että kaikki yhteisön jäsenet tulevat kuulluksi ja huomioiduksi, mikä on mielestämme erityisen tärkeää etenkin mielenterveyskuntoutujien valtaistumisprosessin käynnistymiseen. Turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri mahdollistaa kuntoutujien kuulluksi tulemisen. Mielestämme tällöin kuntoutujilla on paremmat mahdollisuudet sanoittaa arkaluontoisia tuntemuksiaan yhteisölle. Toimijoilta eli kuntoutujilta vaaditaan luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja luottamusta omaan merkitykselliseen elämään, jotta valtaistuminen mahdollistuu ja oma elämänhallinta kehittyy. (ks. esim. Hokkanen 2009, 331–332.)

Ohjaajat kuvailivat yhteisöasumisen ja yhteisövalmennuksen olevan otollinen ympäristö harjoitella sosiaalisia taitoja. Näiden taitojen avulla kuntoutajat ovat pystyneet luomaan kestäviä ihmissuhteita, jotka ovat jatkuneet yhteisöasumisen jälkeen. Sosiaalinen pääoma muodostuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä ja, se voi muodostua vain yhteisössä. Sosiaalinen pääoma lisää me-henkeä, johon liittyy toisistaan huolehtiminen. (ks. esim. Hyypä 2005, 15-30.)

Tutkimuksesta ilmeni tarve jatkuvuuden mahdollistamiseen mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa, kun varsinainen kuntoutusjakso päättyy. Tulevaisuuden näkymiin liittyvässä kysymyksessä tuotiin ilmi kuntien ja kaupunkien tavoitteena olevan palveluiden tarjoaminen jokaisen mielenterveyskuntoutujan kotiin. Tällä hetkellä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa on kaksi erilaista polkua; portaikkomalli ja asunto ensin -malli. Mielenterveyskuntoutujien portaikkomallissa asumisen tukeminen etenee siten, että tehostetun asumisen piiristä siirrytään kevyemmin resursoituun, tämän jälkeen kuntoutuja siirtyy mahdollisimman itsenäiseen asumiseen. Portaikkomallissa keskitytään ennen itsenäiseen asuntoon siirtymistä mielenterveyskuntoutumiseen, joka sisältää elämänhallintataitojen vahvistamista ja tarvit-

taessa päihdekuntoutusta. (Alppivuori 2018, 66–68.) Asunto ensin -mallissa keskitytään turvaamaan asuminen ja pyritään vähentämään muita haittoja. Ihmisiä rohkaistaan tuen vastaanottamiseen ja päihteettömyyteen (Raitakari & Günther 2015, 77).

Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa kuntoutujan tavoitteena on usein itsenäinen asuminen. Tutkimuksestamme on mahdollista päätellä se, että yhteisölliselle asumiselle olisi tarvetta kuntouttavan yhteisöasumisen jälkeen. Ohjaajien näkemys oli, että moni kuntoutuja olisi kykenevä käymään töissä, jos yhteisön tuki olisi vielä saatavilla kuntoutusjakson jälkeenkin. Heidän näkemyksensä oli, että ratkaisu tällaiseen olisi soluasuminen, jossa jokaisella olisi oma huone, mutta yhteiset muut tilat. Tämä soluasumismuoto olisi eräänlainen seuraava vaihe kuntoutuksessa ja siellä olisi ohjaajien tuki tarjolla päivittäin tai viikoittain, mutta kuitenkin vähemmän kuin nykyisessä asumispalveluyksikössä. Soluasumisen jälkeen voitaisiin miettiä erilaisia asumisratkaisuja. Joillekin voisi sopia jo tässä vaiheessa itsenäinen asuminen, jossa olisi tarvittaessa tukikäyntejä ohjaajien toimesta tai yhteisöasuminen, jossa tuki muodostuisi yhteisöstä. Mielenterveyskuntoutujan siirtyessä asumispalveluista itsenäiseen asumiseen, haasteena on yksin jääminen, joka voi lisätä myös psyykkisiä oireita.

Tutkimuksen tulosten perusteella päätelemme, että yhteisöasumisen turvaaminen yhtenä mielenterveysasumispalveluiden muotona tukee kuntoutujien yksilöllisiä palvelun tarpeita ja siten mahdollistaa heidän hyvinvointinsa tukemisen yhteisövalmennuksen keinoin. Tuloksista johdamme ajatusta, että yhteisöasumisen avulla voidaan saada sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä vaikutuksia yhteiskunnassa. Vastaa-
jien tulosten perusteella päätelemme voimaantumisprosessin käynnistyvän ohjaajien ja muiden asukkaiden tuen edistämänä. Tällä tavoin näemme sen edistävän hyvinvointia yhteisöasumisen avulla.

8 POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää yhteisöasumisen vaikutukset mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin. Tavoitteenamme oli myös tutkia, miten mielenterveysasumispalveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa. Pidimme tärkeänä, että tuomme mielenterveyskuntoutujien mielipiteitä esiin yhteisöasumisesta. Opinnäytetyön prosessin aikana nousi esille, että haluamme täydentää tutkimustamme asumispalveluissa työskentelevien sosiaalialan ammattilaisten tiedolla ja näin myös teimme. Prosessin aikana oli oivaltavaa huomata yhteisöasumisen mahdollisuudet tulevaisuuden mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden järjestämisessä. Huomioimme myös yhteisöasumisen mahdollisuudet yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Suomen väestörakenne asettaa haasteita nykymuotoiselle palvelujärjestelmälle.

Näemme yhteisöasumisen erilaisena käsitteenä kuin yhteisöllisen asumisen. Yhteisöasuminen ja mielenterveyskuntoutujien kuntoutusprosessi esiintyvät harvoin samassa tutkimuksessa ja siksi se on mielenkiintoinen yhdistelmä, koska moni mielenterveyskuntoutuja kuitenkin asuu yhteisötyyppisessä asumisyksikössä. Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa aihetta pohtiessamme mieleemme nousi yhteisöasuminen ja halu tutkia, millaisia vaikutuksia sillä on hyvinvointiin. Pohdimme aihealueita, joihin voisimme yhteisöasumisen yhdistää ja päädyimme mielenterveyskuntoutujiin, koska heille on yhteisöllisiä asumispalveluita Etelä-Pohjanmaan alueella.

Väestön mielenterveys nousi ajankohtaiseksi keväällä 2020, jolloin valtakunnallisten rajoitustoimenpiteiden ja yleisen ennakoimattomuuden vuoksi Mieli ry:n kriisipuhelimeen soitettujen puhelujen määrä näkyi merkittävästi lisääntyneinä yhteydenotoina (Winter 2020). Tämä lisäsi mielenkiintoamme tutkia aihetta. Pyrimme, että aiheemme tuottaisi tietoa mielenterveysasumispalveluista päättävälle tahoille ja kaikille muillekin aiheesta kiinnostuneille. Pidimme aihetta tärkeänä sosiaalialan näkökulmasta, koska näemme yhteisöasumisen sisältävän paljon potentiaalia ja olevan tulevaisuudessa mahdollisesti yleistynä asumisen palvelumuoto.

Alun perin tarkoituksenamme oli kerätä aineistomme teemahaastatteluilla, mutta kevään 2020 koronatilanteen vuoksi oli suotavaa välttää ylimääräisiä sosiaalisia lähikontakteja. Tämän takia päädyimme Webropol -työkalulla tehtyyn kyselylomakkeeseen ja ohjaajille sähköisesti lähetettyihin kysymyksiin. Kyselylomakkeen aineiston

analysointi koitui haastavaksi, koska olisimme toivoneet joihinkin kysymyksiin kattavampia vastauksia. HavaitSIMME kehittämiskohteita kyselylomakkeessa ja huomasimme jälkeinpäin, että sen olisi voinut esitestata tutkimuksen kohderyhmällä, jolloin olisimme mahdollisesti saaneet laajempia vastauksia. Varasimme runsaasti aikaa aineiston analyysiin, koska halusimme saada kattavasti aineistosta tietoa. Mielestämme löysimme aineistosta keskeisimmät asiat ja toimimme ne esille. Yhteistyötahomme kautta saimme asumispalveluidenohjaajilta syventävää näkemystä aiheestamme. Tavoitteenamme oli löytää yhteisöasumisen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja mielestämme onnistuimme tavoitteessamme.

Yksi motiiveistamme valita tämä aihe oli herättää keskustelua uusista asumisen mahdollisuuksista yleisellä tasolla ja tarkemmin avata tutkimuksemme avulla hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa. Dufva (2020, 24) on nostanut yhdeksi jännitteeksi tälle vuosikymmenelle yksilökeskeisyyden yhteisöllisyyttä vastaan. Tämän hetken yksilökeskeisyyttä haastaa yhteisöllinen asuminen ja jakamistalous. Mielestämme tutkimuksemme perusteella yhteisöasumisella tulee olemaan merkittävä rooli mielenterveysasumispalveluissa kuin yhteiskunnassa yleisestikin asumisen muotona

Mielestämme modernisaation piirteistä on havaittavissa yksilöllistymisen kehitystä, jossa yksilöllisyyttä ja suorituskeskeisyyttä korostetaan. Sosiaaliset ja yhteisölliset rakenteet tukevat ihmisen taakkaa elämänkulun aikana suurten valintojen äärellä. Tällaisia sosiaalisia rakenteita ja yhteisöjä tulisi yhteiskunnan mahdollistaa ja tukea, jolloin niistä käytettävissä olevaa potentiaalia voisi käyttää yksilöiden hyvinvoinnin edistämiseen. Sosiaalisten ja yhteisöllisten toimintojen kuten yhteisöllisen asumisen lisääminen tarvitsee mielestämme muutosta yhteiskunnallisella ajattelun tasolla ja myötävaikuttamista valtion taholta. (vrt. Saastamoinen 2014, 144.)

Johtopäätöksissä käsitelimme mielenterveyskuntoutujien kuntoutuspolkuja, joita ovat portaikko- ja asunto ensin -malli. Tutkimus auttoi vahvistamaan käsitystä siitä, että mielenterveyskuntoutujien portaikkomallia tulisi kehittää siten, että yhteisasumisen jatkuvuus varmistettaisiin. Mielestämme molemmat polut ovat varteenotettavia ja molemmissa malleissa on hyvät puolensa. Asunto ensin -mallissa hyvät puolet liittyvät siihen, että kuntoutuja esim. pääsee pois kadulta ja saa oman asunnon, vaikka ei olisi vielä valmis sitoutumaan muihin kuntoutusta edistäviin palveluihin.

Tämä malli ei velvoita vastaanottamaan palveluita, mutta niitä kuitenkin tarjotaan ja riippuu kuntoutujan omasta motivaatiosta, koska hän palveluita vastaanottaa. (vrt. Raitakari & Günther 2015, 68–70.)

Tutkimuksessa korostui, miten yhteisöasumisen luomat tuki, turva ja yhdessä tekeminen vaikuttivat positiivisesti kuntoutujien hyvinvointiin ja negatiivisia vaikutuksia hyvinvointiin ilmeni yllättävän vähän. Mielestämme tämä alleviivaa, että yhteisöasumisella on huomionarvoinen rooli hyvinvointiin myönteisesti vaikuttavana tekijänä. Tutkimus vahvisti ajatustamme siitä, että on mielenterveyskuntoutujan kannalta merkityksellistä, että yhteisön tuki on tarjolla ympäri vuorokauden. Yhteisön tai toisen ihmisen tuki ei välttämättä aina välity sanallisesti vaan sen voi kokea myös toisen ihmisen pelkän läsnäolon kautta (ks. Peräkylä & Stevanovic 2016, 38).

Mielestämme tutkimustuloksista korostui selvästi, että ohjaajilta vaaditaan näkemystä yhteisöllisestä asumisesta ja sen hyödyistä. Sosionomi yhteisövalmentajana tarvitsee lisäksi taitoa ymmärtää ja kohdata erilaisia taustoja omaavia kuntoutujia, koska ohjaajan tulee tuntea yhteisöstä saatavat voimavarat ja tiedostaa sen haasteet. Meidän näkemyksemme mukaan on kuntoutumisella paremmat mahdollisuudet edistyä, kun ohjaaja tiedostaa yhteisöasumisen mahdollisuudet ja hyödyt ja luottaa niihin.

Suomen väestörakenne aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita huoltosuhteelle ja palvelurakenteelle. Globaalilla tasollakin tarkasteltuna väestön ikääntyminen kehittyy huolestuttavasti, World Health Organization (WHO) ennustaa yli 60-vuotiaiden määrän tuplaantuvan vuoteen 2050 mennessä (WHO key for health in the 21st century 2017, 2). Mielestämme yhteisöasuminen tarjoaa mahdollisuuksia ikääntyvälle väestölle asua kotona itsenäisesti pidempään, kun lähellä olisi yhteisön ja esimerkiksi sosiaalisen ympäristö tarjoama tuki. Tällaisessa yhteisöasumisessa voisi kehittyä solidaarinen ilmapiiri, kun ihmiset kokisivat tiettyä velvollisuudentunnetta huolehtia lähellään olevista ihmisistä. Ajatus, että ihmisillä on velvoite huolehtia vain perheenjäsenistään, on mielestämme perinteinen ajattelumalli, mutta mitä jos tulevaisuudessa ajattelisimme enemmän sitä, että meidän tulee huolehtia kaikista ihmisistä lähellämme, koska se olisi huoltosuhteen ja yhteiskunnan kannalta kestävämpi tapa toimia.

Mielestämme yhteisöasuminen voisi toimia eriarvoisuutta vähentävänä tekijänä, kun tarkastellaan resurssien jakaantumista yhteiskunnassa. Tämänhetkinen tilanne on, että keskiluokka supistuu, mikä johtaa siihen, että yhteiskunta eriarvoistuu. (ks. esim. Saari 2015, 12). Tuloksista johdamme ajatusta, että yhteisöasumisen avulla resurssit voisivat jakaantua tasaisemmin ja asumisesta tulisi tasavertaisempaa, kun alueelliset erot eivät olisi enää niin jyrkät. Tutkimuksemme perusteella saamme suuntaa antavia tuloksia, joiden mukaan yhteisöasumisen avulla asumisenkustannukset voisivat olla maltillisemmat, asumisesta koituva kulutus kestävämpää ja palveluiden tarjoaminen kohderyhmälle kustannustehokkaampaa.

Yhteisöasumisesta ei ole kovin paljon aikaisempaa tutkittua tietoa ja aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet yhteisöllisyyden vaikutuksista ikäihmisten hyvinvointiin. Aikaisemmin mainitsemamme portaikkomalli voisi olla yksi kehittämisen ja tutkimisen kohde ja erityisesti, miten yhteisöasumisen jatkopolut toimivat. Yksi ehdotus olisi asumispalveluyksikön jälkeen yhteisöasuminen, jossa ohjaajien tuki ei olisi aina läsnä, vaan sitä saisi tarvittaessa. Tämänhetkisen tilanteen mukaan kuntoutujilla on vain itsenäisen asumisen mahdollisuus yhteisöasumisen jälkeen. Entä jos päämäärä ei olisikaan itsenäinen asuminen, vaan yhteisöasuminen, voisiko se tuottaa enemmän hyvinvointia. Nykysuuntauksen mukaan kunnat pyrkivät enemmänkin asunto ensin -malliin, jolloin yhteisöasumista ei olisi ollenkaan (Asuntoensin.fi, [viitattu 7.10.2020]).

Opinnäytetyön johtopäätöksiä ja teoriaa pohdiskelemalla voimme päätellä, että yhteisöasumisella voidaan vaikuttaa eriarvoistumiseen, koska resurssit jakaantuisivat tasaisemmin, ja näemme sillä olevan yhteyksiä kestävään kehitykseen, kuten jakamistalouteen. Yhteisöasumisen avulla voitaisiin vaikuttaa asumiskustannuksiin ja laajemmassa mittakaavassa myös kotitalouksien hiilijalanjälkeen. Mielenterveyskuntoutujan portaikkomalli olisi mielestämme tärkeää säilyttää, koska se luo tukea, turvaa, sosiaalista pääomaa ja tukee kuntoutujien toimijuutta. Näemme solidaarisuuden ja me -hengen kehittyvän yhteisössä, mikä olisi tavoiteltavaa myös nykyisessä individualismia korostavassa yhteiskunnassa.

Tutkimuksen tekeminen vaati meiltä joustavuutta ja mukautumiskykyä, koska jouduimme vaihtamaan tutkimustapaa. Alun perin tarkoituksenamme oli kerätä aineisto teemahaastatteluilla, mutta kevään rajoitteiden vuoksi vaihdoimme sen sähköiseen

kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeen aineistoa analysoidessamme pohdimme, onko aineisto riittävä ja päädyimme vielä täydentämään sitä ohjaajille suunnatuilla avoimilla kysymyksillä. Ohjaajien vastaukset olivat kattavia ja toivat meidän tutkimuksellemme mielestämme merkittävästi lisäarvoa.

Teimme tutkimuksen parityöskentelynä, joka auttoi meitä tulosten analysoinnissa ja se on auttanut meitä molempia viemään tutkimusta johdonmukaisesti eteenpäin. Opinnäytetyön kirjoittaminen vaati säännöllisyyttä ja kurinalaisuutta, jotta tutkimus eteni. Teimme opinnäytetyötä vain arkipäivisin ja koulun tiloissa, jolloin pystyimme pitämään työskentelyn tehokkaana. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen kesti noin vuoden verran. Keskusteleva työote on tuonut syvyyttä analysointiin ja pohdintaan. Aiheen koimme mielenkiintoiseksi ja huomionarvoiseksi kysymykseksi tulevaisuuden asumisen suunnittelun kannalta. Lisämotivaatiota työllemme toi aiheen harvinaislaatuisuus, mitä on käsitelty yleisesti vähän Suomessa.

Toivomme, että tutkimuksemme herättää mielenkiintoa tehdä jatkotutkimusta aiheesta ja tarkastella sen erilaisia mahdollisuuksia. Toivomme tuottaneemme tietoa sosiaalialalle ja muillekin aiheesta kiinnostuneille. Pyrkimyksenämme on lisätä mielenterveyskuntoutujien yksilöllisten tarpeiden huomioimista, kun heille suunnattuja palveluita päätetään ja suunnitellaan.

LÄHTEET

- Allardt, Erik. 1991. Kestävän kehityksen yhteiskunnallisista edellytyksistä. Teoksessa: I. Massa & R. Sairinen. Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Helsinki: Gaudeamus, 11–23.
- Alppivuori, K. 2018. Koontia asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista, artikkeleista ja toimenpideohjelmista – julkaisujen sisältöä ja tuloksia. [Verkkojulkaisu]. Espoo: AKU-hanke. [Viitattu 24.9.2020]. Saatavana: <https://asuntoensin.fi/as-sets/files/2018/10/ASUNNOTTOMUUSTUTKIMUSKOONTI-2018-Alppivuori.pdf>
- Asuntoensin.fi. Ei päiväystä. Asunto ensin -malli. [Verkkosivu]. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNE. [Viitattu]. Saatavana: <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>
- Attias, M. & Brandsma, B. 2020. Polarisaatio ja konfliktit – eli kuinka me ja ne -ajattelu vaikuttaa keskinäisissä konflikteissamme. Teoksessa: M. Attias & J. Kangasoja (toim.) Me ja Ne: Välineitä vastakkainasettelujen aikaan. Helsinki: Into kustannus Oy, 18–25.
- Dufva, M. 2020. Megatrendit 2020. [Verkkojulkaisu]. Väestö ikääntyy ja monimuotoistuu. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: <https://media.sitra.fi/2019/12/15143428/megatrendit-2020.pdf>
- Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa: A. Eteläpelto, T. Heiskanen & K. Collin (toim.) Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa: aikuiskasvatuksen 49. vuosikirja. Suomi: Kansanvalistusseura, 11–32.
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P. & Paloniemi, S. 2013. What is agency? Conceptualizing professional agency at work. [Verkkolehtiartikkeli]. Educational Research Review (10), 45–65. [Viitattu 19.5.2020]. Saatavana: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2013.05.001>. Vaatii käyttöoikeuden.
- Gylling, H.A. 2006. Tutkijan ammattietiikka. Teoksessa: J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2006, 349–359.
- Harré, R. 1995. Discursive psychology. Teoksessa: J. A. Smith, R. Harré & L.V. Langenhove. Rethinking Methods in Psychology. Lontoo: Sage, 143–159.
- Helamaa, A. & Pylvänen, R. 2012. Askeleita kohti yhteisöasumista: selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Monikko hanke. [Viitattu 14.5.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-15-2982-5>
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Stakes.

- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. [Verkkokirja]. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press. [Viitattu 14.9.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hitlin, S. & Elder, G. H. 2007. Time, Self and the Curiously Abstract Concept on Agency. Teoksessa: Sociological Theory. [Verkkojulkaisu]. Iowa: University of Iowa. [Viitattu 19.5.2020]. Saatavana: <https://doi-org.libts.seamk.fi/10.1111/j.1467-9558.2007.00303.x> Vaatii käyttöoikeuden.
- Hokkanen, L. 2013. Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa: M. Laitinen & A. Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 55–86.
- Hokkanen, L., 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa: L. Hokkanen, M. Mäntysaari, A. Pohjola & T. Pösö. (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus. 330–334.
- Hyyppä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyyppä, M. 2005. Me-hengen mahti. Jyväskylä: PS-kustannus.
- IPCC. 2013. The Climate Change 2013. The Physical Science Basis. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WG1AR5_all_final.pdf
- Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. 2004. Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa: A. Jokinen, L. Huttunen & A. Kulmala. (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Helsinki: Gaudeamus, 9–19.
- Jolanki, O. & Kröger, T. 2015. Onko vanhalla vara valita? Teoksessa: J. Häkli, R. Vilkkio & L. Vähäkylä (toim.) Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet. Helsinki: Gaudeamus.
- Jyrkämä, J. 2001. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa: A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 267–324.
- Jyrkämä, J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet - Aineksia ikääntymisen arjen tukemiseen. Teoksessa: M. Seppänen, A. Karisto & T. Kröger (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö: Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PS-kustannus, 195–217.
- Kivipelto, M., Granfelt, R., Nyqvist, L., Petrelius, P. & Kuronen, M. (2004). Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Korpela, S. 2014. Yhteinen talo: Ryhmärakennuttaminen ja yhteisöasumisen pohjoismainen malli. Helsinki: Into.

Koskinen, S., Sainio, P., Tiikkainen, P. & Vaarama, M. 2012. Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. [Verkkojulkaisu]. Tampere: THL. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90832/Rap068_2012_netti.pdf

Kulmala, J., Katajavirta, M., Tuuri Hannu., Niiranen, P. & Rautajoki, A. 2017. Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien hyvinvointibarometri 2017: Tulosten tiivistelmä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <http://www.sonetbotnia.fi/tiedostopankki/893/Hyvinvointibarometri-2017-tulokset.pdf>

Kuntaliitto. 2017. Iäkkäiden palvelut. [Verkkojulkaisu]. Asumispalvelut ja laitoshoido [Viitattu 27.3.2020]. Saatavana: <http://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelu/sosiaali-ja-terveysasiat/asumispalvelut-ja-laitoshoido>

Kuula, A. 2011 Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.

Laitila, M. 2019. Toipumisorientaatio riippuvuus- ja mielenterveystyössä. 19.12.2019. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Päihdelinkki.fi. [Viitattu 23.9.2020]. Saatavana: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihde-tyon-menetelmat-ja-koulutus/toipumisorientaatio-riippuvuus-ja-mielenterveystyossa>

Madgalinski, T. 2013. Study skills for sport studies. New York: Routledge. [Verkko-kirja]. [Viitattu 15.9.2020]. Saatavana ProQuest Ebook Central -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Malaska, P. 1994. Kestävä kehitys: Raportti määritelmää pohtineen työryhmän keskusteluista. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: <https://urly.fi/1CjR>

Mielenterveystalo. Ei päiväystä. Asuminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavana: <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/psykoosi/Pages/asuminen.aspx>

Musolf, G. R. 2003. Social structure, human agency and social policy. [Verkkoartikkeli]. International journal of sociology and social policy (23), 1–12. Michigan: Central Michigan University. [Viitattu 19.5.2020]. Saatavana: <https://doi.org.libts.seamk.fi/10.1108/01443330310790570>. Vaatii käyttöoikeuden.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Närhi, K. 2015. Ekososiaalinen viitekehys sosiaalityössä. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: <https://journal.fi/janus/article/view/53002/16477>

Paalimäki, T. Pollock, E. 2013. Ryhmärakennuttamalla unelmista totta – As Oy Helsingin Malta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Ympäristöministeriö. [Viitattu 28.10.2020]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/42345/YMr_31_2013.pdf?sequence=3

Pakarinen, T. 2006. Realismi ja toimijuus Rom Harrén tuotannossa. Teoksessa: P. Kuusela & V. Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalitieteissä. Suomi: Oy UNIPress Ab, 163–192.

Peräkylä, A. & Stevanovic, M. 2016. Kehollinen läsnäolo. Teoksessa: M. Stevanovic, C. Lindholm & I. Arminen. (toim.) Keskusteluanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta. [Verkkokirja]. Tampere: Vastapaino. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana Ellibs e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Pohjola, M., Laitinen, M. & Seppänen, M. 2014. Rakenteellinen sosiaalityö. Kuopio: UNIPress.

Raitakari, S. & Günther, K. 2015. Mielenterveysasiakkaan asema portaikkomallin ja Asunto ensin -mallin asumispoluilla. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. [Viitattu 24.9.2020]. Saatavana: <https://journal.fi/janus/article/view/51243>

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen: Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskus.

Ryhmärakennuttajat ry. 2020. Tätä on ryhmärakennuttaminen. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 21.10.2020]. Saatavana: https://asiakas.kotisivukone.com/files/ryhmarakennuttajat.kotisivukone.com/Ryhmarakennuttajat_esite.pdf

Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, J. 2019. Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 26.8.2020]. Saatavana: <https://vnk.fi/documents/10616/5698452/Selvityshenkil%C3%B6+Juho+Saaren+raportti+30.1.2019+-+Hyvinvointivaltio+eriarvoistuneessa+yhteiskunnassa>

- Saastamoinen, M. 2014. Tulkintoja masennuksen ja yhteiskunnan tilan välisestä yhteydestä. Teoksessa: P. Kuusela, & M. Saastamoinen (toim.) Hyvän elämän sosiaalipsykologia. Kuopio: UNIpress. 128–146.
- Sininauhaliitto. Ei päiväystä. Tietoa mielenterveydestä. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <https://www.sininauhaliitto.fi/toimintamme/esteeton-mielenterveys-ja-paihde-tyo/tietoa-mielenterveydesta/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluja koskeva kehittämissuositus. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 21.4.2020]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69970/Jul200713.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Ei päiväystä. Asumispalvelut ja asunnon muutostyöt. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/asumispalvelut-asunnon-muutostyot>
- Suomen mielenterveys ry. Ei päiväystä. Suomalaisten mielenterveys ei ole kohentunut fyysisen terveyden tahtiin. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <https://mieli.fi/fi/yhteiskunta/suomalaisten-mielenterveys-ei-ole-kohentunut-fyysisen-terveyden-tahtiin>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Sosiaalipalvelujen toimintatiedot – tiedonkeruu ohjeet 2016. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavana: http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/lomakkeet/2017_01_13_ohje_fi.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Mielenterveyspalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.10.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveys-palvelut>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- United Nations. Ei päiväystä. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.10.2020]. Saatavana: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
- Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. 2014. Yhteenveto: Eriarvoisuus ja syrjäytyminen hyvinvointipolitiikan keskiöön. Teoksessa: M. Vaarama ym. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy, 322–329.
- Valtioneuvoston kanslia. Ei päiväystä. Globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman toimeenpano Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.9.2020]. Saatavana: <https://vnk.fi/kestavakehitys/globaalin-toimintaohjelman-toimeenpano-suomessa>

- Valtioneuvostonkanslia. 8.10.2020. Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvostonkanslia. [Viitattu 3.11.2020]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162475/VNK_2020_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- WHO. 2017. Rehabilitation 2030: a call for action. [Verkkajulkaisu]. Rehabilitation: key for health in the 21st century. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: <https://www.who.int/disabilities/care/KeyForHealth21stCentury.pdf?ua=1>
- Winter, S. 2020. Koronaepidemian vaikutukset hyvinvointiin, palveluihin ja talouteen. [Verkkajulkaisu]. THL. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020052038462>
- Wood, H. 2018. Can Shared Living Improve Our Mental Health and Wellbeing? 17.5.2018. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.10.2020]. Saatavana: <https://medium.com/space10/can-shared-living-improve-our-mental-health-and-wellbeing-ff5498b02d4a>
- YK. 2017. Kestävän kehityksen tavoitteet Agenda2030. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 25.4.2020]. Saatavana: https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/media/Agenda2030_pikkukirjanen_2017.pdf
- Ympäristöministeriö. 2012. Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden kehittäminen. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 4.4.2020] Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41350/YmRa10_2012MielenterveyskuntoutujienAsumisenKehittaminen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Kyselylomake ohjaajille

Liite 3. Saatekirje

Liite 4. Ammatillinen kuntoutus / Yhteisön tuki

Liite 5. Resurssien riittävyys / Inhimillisuus

Liite 1. Kyselylomake

Opiskelemme Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja toivomme Teiltä kokemuksia yhteisöasumiseen liittyen, jolloin saisimme kerättyä arvokasta tietoa yhteisöasumisesta ja sen vaikutuksista hyvinvointiin. Käytämme näytä tietoja opinnäytetyössämme, jossa tutkimme yhteisöasumisen vaikutusta hyvinvointiin. Käsitlemme saadut tiedot nimettömänä ja luottamuksella.

1. Minkä ikäinen olet?

2. Miten pitkään olet asunut nykyisessä yhteisössä? *

3. Kuvaile yleisestä arkipäivääsi? (ruokailu, siivous, asiointi, ulkoilu)*

4. Mitä teette yhteisössä yhdessä?*

5. Miten yhteinen tekeminen vaikuttaa hyvinvointiisi?*

6. Koetko paineita yhteisön vastuutehtävistä/rutiineista? *

7. Mitä odotuksia ja ennakkoluuloja sinulla oli, kun muutit tähän yhteisöön? *

8. Miten kehittäisit yhteisöasumista? *

9. Millaisia odotuksia sinulla oli yhteisöasumista kohtaan? *

10. Kuvaile miten yhteisöasuminen vaikuttaa mielenterveyteesi? *

11. Mitkä asiat vaikuttavat hyvinvointiisi yhteisössä? *

12. Mitä toivoisit, että tekisitte yhdessä yhteisössä? *

13. Mistä syistä yhteisössä syntyy erimielisyyksiä? *

14. Mitkä ovat tärkeimmät syyt, miksi tykkäätte asua täällä? *

15. Onko jotain syitä, miksi ette tykkää asua täällä? *

Liite 2. Kysymykset ohjaajille

Mitkä asiat näyttäytyvät keskeisenä hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä tässä asumisyhteisössä?

Miten kehittäisitte mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita? Teidän yksikösänne tai yleisellä tasolla. Ohjaajan näkökulmasta tarkasteltuna. (+tulevaisuuden näkymät)

Näettekö yhteisöasumisen väliaikaisena asumisen muotona vai tulisiko mahdollistaa yhteisöllinen asuminen teidän asumisyksikkönne jälkeenkin? Millä tavoin, kenen toimesta, rahoitus?

Liite 3. Saatekirje

Moi!

Olemme sosionomiopiskelijat Vesa-Matti ja Juha Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia yhteisöasumisen vaikutuksia mielenterveyskuntoutujien hyvinvointiin ja tämän tutkimuksen myötä pyrimme tuottamaan tietoa, miten mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa.

Pyytäisimme Teitä täyttämään kyselylomakkeen, jolla saisimme arvokasta tutkimusmateriaalia opinnäytetyötämme varten.

Kyselyyn vastataan nimettömästi ja vapaaehtoisesti. Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti ja niin, ettei opinnäytetyöstämme voi päätellä henkilöllisyyttäsi.

Tutkimuksen aikana säilytämme vastauksenne tietoturvan huomioiden ja hävitämme sen asianmukaisesti, kun opinnäytetyö on valmis.

Vastaamme mielellämme heränneisiin kysymyksiin ja annamme lisätietoa tutkimuksesta. Olisimme todella kiitollisia, jos Teillä olisi innostusta lähteä mukaan tutkimukseen. Tässä linkki kyselylomakkeeseen, jonka kautta kaikki asukkaat pääsevät vastaamaan vuorotellen: <https://link.webpolsurveys.com/S/C1E85219CEFCF8F2>

Mikäli linkin käytössä on ongelmia, niin ottakaa meihin yhteyttä.

Ystävällisin yhteistyöterveisin,

Juha Ristimäki, [juha.ristimaki\(at\)seamk.fi](mailto:juha.ristimaki@seamk.fi)

Vesa-Matti Juntunen, [vesa-matti.juntunen\(at\)seamk.fi](mailto:vesa-matti.juntunen@seamk.fi)

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Liite 4. Ammatillinen kuntoutus / Yhteisön tuki

Taulukko 5. Ammatillinen kuntoutus / Yhteisön tuki

Alkuperäisilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
"...yksi keskeisimpiä hyvinvoinnin kokemuseen liittyvä asia on vapaaehtoisuus asiakkuuteen" "...asiakkaat voivat vaikuttaa toimintaan. Sallivuus ja suvaitsevaisuus asiakkaiden välillä. Yhteisön kautta tuleva vertaistuki hyväksytyksi tulemisen kokemus sekä kuulluksi tuleminen.." "...me ohjaajat elämme ja hengitämme yhteisöllisyyden nimeen, ja näin ollen se varmasti näyttäytyy asiakkaillemme." "...harjoitella sosiaalisia taitoja kasvavat yhteisasumisen myötä," "useat asiakkaat ovat rakentaneet myös keskeisiä ihmissuhteita"	Sisäinen motivaatio Asukkaiden keskinäinen vertaistuki Ohjaajien sitoutuminen Sosiaalisten taitojen harjoittelu Ihmissuhteen rakentaminen	Vapaaehtoisuus Vuorovaikutus Ammatillisuus Sosiaaliset taidot	Ammatillinen kuntoutus/ Yhteisön tuki

Liite 5. Resurssien riittävyys / Inhimillisyys

Taulukko 6. Resurssien riittävyys / Inhimillisyys

Alkuperäisilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
"Tulevaisuudessa kuntien ja kaupunkien tavoitteena on se, että jokaisella asiakkaalla on oma nimi ulko-ovessa."	Palvelut tarjottaisiin omaan asuntoon	Itsenäinen asuminen	Resurssien riittävyys/ Inhimillisyys
"...jokainen kuntoutuja voidaan laittaa omaan asuntoon, ja antaa hänelle palveluita sinne, mutta jos asiakas ei kykene luomaan sosiaalisia suhteita tai lähtemään asunnostaan pois; onko elämä silloin elämänlaadultaan riittävää? Riittääkö se, että ihmiset selviytyvät?"	→ Riittävä elämänlaatu	→ Elämänlaatu	
"...vain omaan kotiin annettaviin palveluihin, paljon olisi tehtävänä, että asiakkailla olisi samat edut, jotka yhteisöasumisen kautta on saatavilla."	Itsenäisen ja yhteisöasumisen eroavaisuus	Tuen riittä-mättömyys	
"Kehittäisimme toimintaa niin, että asiakkaillamme olisi mahdollisuus jatkaa yhteisöasumista mahdollisesti vaikka lopun elämänsä..."	→ Mahdollisuus pitkäaikaiseen asumiseen	→ Asumisen jatkuvuus	
"...ja koko ajan maksajan selkeä tavoite on asiakkaan mahdollisimman nopeaan selviytymiseen omassa asunnossaan."	→ Lyhytjänteisyys palvelun maksajan taholta	→ Taloudellisuus	